

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького**

Шифр _____

Наказ ректора про
затвердження теми

„До захисту допускається”

завідувач кафедри

_____ І. І. Рекуненко

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

«Інформатизація державних податкових інспекцій у контексті реалізації державної інформаційної політики»

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»,
освітньо-професійна програма «Державна служба»

Студента гр. ДС.мз-01с/1

_____ *Колесникової Н.О.*

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Колесникова Н.О.

Науковий керівник: _____, *к.е.н* Кириченко К.І.

Суми 2021 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ І.І.Рекуненко
_____ 20 _____ р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

за спеціальністю

281 Публічне управління та адміністрування (Державна служба) студенту
групи ДС.мз-01с/1

_____ Колесниковій Наталії Олександрівні _____

1. Тема роботи *ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПОДАТКОВИХ ІНСПЕКЦІЙ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ*
2. затверджена наказом по СумДУ № _____ від „_____” _____ 20__ р.
3. Термін подання студентом закінченої роботи _____
4. Мета кваліфікаційної роботи: *теоретичне обґрунтування та вироблення шляхів підвищення ефективності процесу інформатизації державних податкових інспекцій у контексті реалізації державної інформаційної політики.*
5. Об’єкт дослідження: *інформатизація державних податкових інспекцій.*
6. Предмет дослідження: *вплив реалізації державної інформаційної політики на інформатизацію державних податкових інспекцій.*
7. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах *Законів України, Постанов Кабінету Міністрів України, підручників, навчальних посібників,*

методичних рекомендацій, Інтернет-ресурсів, статистичних даних України.

8. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
I	Теоретичні засади реалізації державної інформаційної політики	
II	Сучасний стан інформатизації державних податкових інспекцій як складової державної інформаційної політики	
III	Шляхи підвищення ефективності інформатизації діяльності державних податкових інспекцій в умовах реалізації державної інформаційної політики.	

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра:

У розділі 1 студент повинен дослідити поняття, сутність та зміст державної інформаційної політики, об'єкти та суб'єкти державної інформаційної політики, вивчити правове забезпечення інформатизації державних податкових інспекцій.

У розділі 2 студент повинен провести аналіз інформатизації державних податкових інспекцій як об'єктів державної інформаційної політики, досліджено вплив інформатизації державних податкових інспекцій на ефективність регіонального податкового менеджменту, визначені суперечності розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності державних податкових інспекцій.

У розділі 3 студент повинен обґрунтувати (запропонувати) використання позитивного закордонного досвіду діяльності податкових органів, включаючи

аспекти інформатизації, запропонувати використання Інтернет-технологій у податковому менеджменті та розробити напрямки вдосконалення інформатизації податкової системи України.

9. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			
3			

10. Дата видачі завдання _____

Керівник кваліфікаційної роботи _____

Кириченко К.І.

Завдання до виконання одержав _____

Колесникова Н.О.

РЕФЕРАТ

Сруктура та обсяг кваліфікаційної роботи. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра 94 стор., в тому числі 5 таблиць, 6 рисунків, 67 найменувань використаних джерел.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та вироблення шляхів підвищення ефективності процесу інформатизації державних податкових інспекцій у контексті реалізації державної інформаційної політики. Відповідно до поставленої мети були вирішені такі завдання:

- досліджено поняття, сутність, зміст, об'єкти та суб'єкти державної інформаційної політики;

- здійснено аналіз інформатизації державних податкових інспекцій як об'єктів державної інформаційної політики;

- досліджено вплив інформатизації державних податкових інспекцій на ефективність регіонального податкового менеджменту;

Об'єктом дослідження є інформатизація державних податкових інспекцій.

Предметом дослідження є вплив реалізації державної інформаційної політики на інформатизацію державних податкових інспекцій.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є метод єдності історичного й логічного, компаративного аналізу; економіко-статистичний; систематизації; індукції та дедукції; аналізу і синтезу.

Наукова новизна. запропоновано шляхи підвищення ефективності інформатизації діяльності державних податкових інспекцій шляхом вивчення закордонного досвіду, впровадження INTERNET-технологій та вироблення напрямків вдосконалення інформатизації податкової системи.

Ключові слова: ІНФОРМАТИЗАЦІЯ, ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА, ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, РЕГІОНАЛЬНИЙ ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ.

АНОТАЦІЯ

В роботі досліджувався вплив реалізації державної інформаційної політики на інформатизацію державних податкових інспекцій. Розглянуті поняття, сутність та зміст інформаційної політики, досліджені об'єкти та суб'єкти державної інформаційної політики, вивчено правове забезпечення інформатизації державних податкових інспекцій.

Здійснено аналіз інформатизації державних податкових інспекцій як об'єктів державної інформаційної політики, досліджено вплив інформатизації державних податкових інспекцій на ефективність регіонального податкового менеджменту, визначені суперечності розвитку інформаційно – аналітичного забезпечення діяльності державних податкових інспекцій.

Запропоновано використання позитивного закордонного досвіду діяльності податкових органів, включаючи аспекти інформатизації, INTERNET – технологій у податковому менеджменті та розроблені напрямки вдосконалення інформатизації податкової системи України.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	10
1.1. Поняття, сутність та зміст державної інформаційної політики.....	10
1.2. Об'єкти та суб'єкти державної інформаційної політики.....	20
1.3. Правове забезпечення інформатизації державних податкових інспекцій.....	27
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПОДАТКОВИХ ІНСПЕКЦІЙ ЯК СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	32
2.1. Інформатизація державних податкових інспекцій як об'єктів державної інформаційної політики.....	32
2.2. Вплив інформатизації державних податкових інспекцій на ефективність регіонального податкового менеджменту.....	43
2.3. Суперечності розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності державних податкових інспекцій.....	52
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПОДАТКОВИХ ІНСПЕКЦІЙ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	58
3.1. Діяльність податкових органів у зарубіжних країнах: досвід інформатизації для України.....	58
3.2. Використання INTERNET-технологій у податковому менеджменті..	67
3.3. Напрямки вдосконалення інформатизації податкової системи України.....	75
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91

ВСТУП

Актуальність теми. Проблеми утвердження пріоритету людини в економічній, політичній і духовній сферах в сучасний період розвитку українського суспільства значною мірою пов'язані з узгодженням державного управління та правовим регулюванням суспільних відносин в інформаційній сфері. Конституція проголошує Україну суверенною і незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою. Саме така держава повинна ставити науку, техніку та інформатизацію на службу всьому суспільству і кожній окремій людині, спрямовувати їх використання на гармонічний, всебічний розвиток особистості. Еволюція суспільства та держави потребує цілеспрямованої інформаційної політики, що має стати одним із першочергових завдань державної політики і істотно відбитися на реалізації реформ в Україні. Це завдання потребує як координації дій всіх суб'єктів інформаційних відносин, так і міжгалузевих наукових досліджень, зокрема в теорії управління, адміністративного права і процесу та інших галузях права.

Податкова система є складовою системи державного управління. Ефективність такої складної, територіально розгалуженої та інформаційномісткої системи багато в чому визначається організацією та рівнем інформатизації роботи в податкових органах, діяльність яких побудована на великих обсягах різноманітної інформації. Інформаційно-аналітичне забезпечення в системі податкових органів України є важливою складовою для здійснення ними своїх функцій. Однак ефективному використанню можливостей податковим органам заважає ряд проблемних питань, пов'язаних із коректуванням організаційної, нормативно-методичної, технологічної, інформаційної бази, системи захисту інформації з метою відповідності її реаліям сьогодення, необхідності здійснення ретроспективних історичних досліджень цієї сфери як основи для прогнозування.

Окремі аспекти проблеми інформатизації діяльності податкових органів розглядалися у працях І.В. Арістова, А.В. Баровської, М.П. Бутка, Р.А. Ковалю,

А.В. Манойла, В.Д. Попова, В.А. Поповича, І.С. Стаценко-Сургучової, В.Я. Мацюка, В.М. Плішкіна, В.М. Росоловського, Д.Я. Семир'янова, Ф.О. Ярошенка й інших учених.

Зазначені вище вітчизняні вчені досить ґрунтовно розробили методологічні аспекти інформаційно-аналітичної роботи як допоміжної управлінської діяльності, запропонували понятійний апарат, висунувши ряд концептуальних положень та практичних рекомендацій з проблем інформатизації діяльності органів влади в цілому. Однак здійснення інформатизації у державних податкових органах, специфіка якої має певні організаційні особливості, пов'язані з функціональними відмінностями, масштабністю інформаційних процесів, розгалуженим правовим забезпеченням, дотепер у вітчизняній та зарубіжній літературі досліджувалося мало.

Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування та вироблення шляхів підвищення ефективності процесу інформатизації державних податкових інспекцій у контексті реалізації державної інформаційної політики.

Для досягнення мети було визначено такі *завдання* дослідження:

- дослідити поняття, сутність, зміст, об'єкти та суб'єкти державної інформаційної політики;
- проаналізувати правове забезпечення інформатизації державних податкових інспекцій;
- здійснити аналіз інформатизації державних податкових інспекцій як об'єктів державної інформаційної політики;
- дослідити вплив інформатизації державних податкових інспекцій на ефективність регіонального податкового менеджменту;
- визначити суперечності розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності державних податкових інспекцій;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності інформатизації діяльності державних податкових інспекцій шляхом вивчення закордонного досвіду, впровадження INTERNET-технологій та вироблення напрямків

вдосконалення інформатизації податкової системи.

Об'єкт дослідження – інформатизація державних податкових інспекцій.

Предмет дослідження – вплив реалізації державної інформаційної політики на інформатизацію державних податкових інспекцій.

Методи дослідження. У ході магістерської роботи використовувалися такі методи: єдності історичного й логічного (узагальнення підходів до визначення змісту поняття «інформатизація державних податкових інспекцій»), компаративного аналізу (аналіз та порівняння існуючих підходів до оцінки ефективності процесу інформатизації органів податкової інспекції закордоном та в Україні); економіко-статистичний (аналіз сучасного стану правового та інформаційного забезпечення інформатизації державних податкових інспекцій); систематизації (розробка пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів, що стосуються інформатизації державних податкових інспекцій); індукції та дедукції (обґрунтування необхідності впровадження системи автоматизації діловодства та електронного документообігу як засобу вдосконалення інформатизації державних податкових інспекцій); аналізу і синтезу (розробка методичних рекомендації щодо вдосконалення системи інформатизації державних податкових інспекцій).

У *першому розділі* розглянуті поняття, сутність та зміст державної інформаційної політики, досліджені об'єкти та суб'єкти державної інформаційної політики, вивчено правове забезпечення інформатизації державних податкових інспекцій.

У *другому розділі* здійснено аналіз інформатизації державних податкових інспекцій як об'єктів державної інформаційної політики, досліджено вплив інформатизації державних податкових інспекцій на ефективність регіонального податкового менеджменту, визначені суперечності розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності державних податкових інспекцій.

У *третьому розділі* запропоновано використання позитивного закордонного досвіду діяльності податкових органів, включаючи аспекти інформатизації, запропоновано використання INTERNET-технологій у

податковому менеджменті та розроблені напрямки вдосконалення інформатизації податкової системи України.

Практичне значення отриманих результатів полягає у систематизації даних щодо ефективності реалізації державної інформаційної політики в діяльності державних податкових інспекцій, опрацюванні можливостей використання державними податковими інспекціями методичних рекомендацій щодо впровадження позитивного закордонного досвіду діяльності податкових органів, включаючи аспекти інформатизації. Також актуальними є пропозиції щодо використання INTERNET-технологій у податковому менеджменті.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Поняття, сутність та зміст державної інформаційної політики

Поняття “державна інформаційна політика” є одним з базових як в науковому, так і в суспільно-політичному лексиконі.

При виробленні визначення поняття “державна інформаційна політика” представляється доцільним дотримуватися комплексного підходу, заснованого на міждисциплінарному синтезі і взаємодоповнюваності наукових методів.

Державна інформаційна політика, як особливий вид політики, аналізується дослідниками з різних позицій [51, с. 115]. Державна інформаційна політика, з одного боку, є одним з видів державної політики, з іншого боку, вона виступає складовою частиною внутрішньої й зовнішньої політики держави. З позицій системного підходу державна інформаційна політика визначається як діяльність органів державної влади за напрямками: розробка цільових орієнтирів, критеріїв оцінки ефективності інформаційної політики, що визначаються на основі прийнятої ідеологічної доктрини; виробництво, накопичення і зберігання актуальних даних про соціально значимі події, що відбуваються в державі та за її межами; адаптація, інтерпретація, впорядкування та визначення пріоритетності названих відомостей відповідно до прийнятих ідеологічними установками; впорядковане тиражування і розповсюдження цих відомостей по каналах масової комунікації, перш за все державними каналами; забезпечення координації діяльності недержавних каналів масової комунікації та прес-служб держструктур; цілеспрямована підготовка і перепідготовка кадрів, зайнятих в інформаційній сфері й ін. [45].

Якщо рішення задач комп'ютеризації, перетворення телерадіомовлення в сучасну високоефективну, інвестиційно привабливу галузь економіки, перехід

до цифрового телебачення, створення єдиного інформаційного простору та ін. можна розв'язати в найближчій перспективі, то рішення такого важливого завдання державної інформаційної політики, наприклад, як підвищення професіоналізму, культури масмедіа завжди є нагальним не тільки для кожного нового покоління людей, що працюють у цій сфері, але й для функціонуючих нині. При цьому здійснення конструктивного діалогу між владою та суспільством через ЗМІ завжди буде актуальним, оскільки це – перманентний процес, що вимагає пошуку нових форм такої взаємодії, уточнення її правових, організаційних, психологічних та інших форм, параметрів у зв'язку зі знову виникаючими ситуаціями, суспільними проблемами.

Цінність виявлення сутності державної інформаційної політики через напрями діяльності органів державної влади полягає в тому, що такий підхід дозволяє диференційовано представити все різноманіття завдань, що вирішуються на цьому рівні (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Різноманіття завдань державної влади по формуванню державної інформаційної політики

Однак, на кожному новому етапі виникають нові напрями і проблеми, які потребують пильної уваги держави. Наприклад, у наведеному визначенні не знайшли відображення такі напрями сучасної державної інформаційної політики, як формування єдиного інформаційного простору, державний вплив на сферу виробництва та розповсюдження реклами, державна підтримка розвитку високотехнологічних галузей в інформаційній сфері та багато інших. Вразливість такого визначення, на наш погляд, ще і в тому, що частина завдань і проблем не може бути вирішена в повному обсязі на “всі часи”.

Не менш цікавим є думка дослідника інформаційної політики В. Попова, який вважає, що “державна інформаційна політика – це здатність і можливість суб’єктів політики впливати на свідомість, психіку людей, їх поведінку і діяльність за допомогою інформації в інтересах держави і громадянського суспільства [40 с. 39]”. На думку В. Попова, суб’єктами такої політики виступають держава, державні органи, політичні партії та інші інститути громадянського суспільства, медіахолдинги, ЗМІ та МК, приватні особи.

Саме держава та її органи мають пріоритет у здійсненні державної інформаційної політики. Партії, приватні особи, недержавні корпорації і холдинги, структури громадянського суспільства та інші, є акторами інформаційного простору, активно взаємодіють з державою та її структурами. Їх роль, на наш погляд, полягає у сприянні державі, її конструктивній критиці і блокуванні експансії держави, яка прагне встановити всеосяжний контроль над суспільством. Прагнення держави захопити якомога більше сфер для свого контролю – одна з закономірностей політики. Тому в демократичних політичних режимах створюють противаги експансії держави у вигляді поділу влади, контролю суспільства над елітами і в тому числі за допомогою свободи слова, недержавних ЗМІ тощо, які допомагають людині правильно

орієнтуватися в складній мозаїці суперечливих політичних процесів, що дозволяють йому вийти за вузькі рамки безпосереднього індивідуального досвіду. Вільна установа та діяльність недержавних ЗМІ є реальним проявом свободи слова, без якої всі інші політичні права особистості практично не реалізуються.

Виходячи з аналізу літератури [35, 43, 45, 49] й ін., для нашого дослідження більш підходить визначення фахівця в галузі дослідження інформаційної політики та державної влади В. Цимбалюка. Він вважає, що “інформаційна політика розглядається як сукупність цілей, що відображають національні інтереси в інформаційній сфері, стратегії, практиці, завдання державного управління, управлінських рішень і методів їх реалізації, що розробляються і реалізуються державною владою для регулювання та вдосконалення як власне процесів інформаційної взаємодії в суспільно-політичному житті та соціально-економічній сфері життєдіяльності суспільства і держави, так і процесів забезпечення такої взаємодії [58, с. 9]”. Важливо, що в цьому визначенні підкреслюється важливість національних інтересів у стратегії і тактиці державного управління інформаційною сферою. З іншого боку державна інформаційна політика по суті зводиться до регулювання і вдосконалення процесів інформаційної взаємодії.

Такий підхід дає можливість розвинути розуміння державної інформаційної політики як системи цілеспрямованих заходів адміністративно-управлінського характеру по збору, отриманню, аналізу, зберіганню, поширенню та використанню інформації, спрямованих на реалізацію інтересів суспільства і держави. З даного визначення випливають такі сутнісні характеристики державної інформаційної політики, як системність, цілеспрямованість, орієнтованість на адміністративно-управлінські механізми, національна обумовленість.

Системність державної інформаційної політики передбачає реалізацію органічно взаємопов'язаних, що знаходяться в структурній співвідпорядкованості та здійснюються відповідно до загальних цілей і

завданнями заходів адміністративно-управлінського характеру. Системність державної інформаційної політики робить необхідним залучення в ході її здійснення функціональних механізмів координації і субординації [64]. Крім того, державна інформаційна політика тісно пов'язана з іншими напрямками діяльності держави, вписана в контекст його поточного політичного курсу. Її ефективна реалізація неможлива без координації, узгодженості із зусиллями держави в області економіки, соціальної сфери, освіти та культури, законності та правопорядку і т.д. [66].

Цілеспрямованість державної інформаційної політики передбачає її орієнтованість на досягнення конкретних результатів в інформаційній сфері тієї чи іншої держави. При розробці концепції державної інформаційної політики її стратегічні цілі та основні завдання необхідно визначати, виходячи з комплексного аналізу інформаційного простору держави та суспільства як об'єкта управління, а також функціонального призначення інформаційних потоків[34].

Орієнтованість державної інформаційної політики на адміністративно-управлінські механізми припускає використання в ході її здійснення таких прийомів управління, як прийняття рішень, організація, регулювання, контроль, нагляд, облік і т.п. [36].

У цілому вироблення державними органами влади та управління ефективних адміністративно-управлінських прийомів і процедур в інформаційній сфері можливе при обліку комплексного характеру структури механізму управління, що включає керовану систему (об'єкт управління), керуючу систему (суб'єкт управління), контур зворотного зв'язку між суб'єктом і об'єктом управління (принципи, комплекс важелів, методів, засобів, прийомів управління; система нормативів діяльності керуючої системи, необхідних для взаємодії між керуючою і керованою системами), а також безпосередньо управлінський процес (його стадії, функції, оцінку ефективності та ін.)

Національна обумовленість державної інформаційної політики

передбачає в процесі її формування і здійснення максимальне врахування інтересів суспільства і держави. Вони обумовлені набором різних чинників, ключовими з яких є: географічне положення, забезпеченість ресурсами, кількісний і якісний склад населення, рівень економічного розвитку тощо.

Стратегічний політичний курс держави складається в ході тривалого історичного процесу, характер перебігу якого має свою специфіку для кожної конкретної нації і багато в чому визначається її матеріальною і духовною культурою, ціннісними орієнтирами, традиціями, пам'яттю про героїчне минуле, ідеологічними установками й ін.

Державна інформаційна політика являє собою регулюючу функцію органів державної влади й управління, спрямоване на розвиток інформаційної сфери суспільства й держави, яка охоплює не тільки телекомунікації, інформаційні системи або засоби масової інформації, але й усю сукупність виробництв і відносин, пов'язаних зі створенням, зберіганням, обробкою, демонстрацією, передачею інформації у всіх її видах [53].

Так, згідно Закону України “Про інформацію” [12], – “Державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберігання інформації. Головними напрямками і способами державної інформаційної політики є: забезпечення доступу громадян до інформації; створення національних систем і мереж інформації; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності; забезпечення ефективного використання інформації; сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберігання національних інформаційних ресурсів; створення загальної системи охорони інформації; сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України; сприяння задоволенню інформаційних потреб закордонних українців”. Тобто, законодавчо, визначено основні стратегічні напрями, цілі, пріоритетні завдання та принципи діяльності держави з одержання, використання, поширення, зберігання інформації з метою

забезпечення захисту права кожного на інформацію, свободи вираження поглядів, сприяння міжнародному співробітництву в інформаційній сфері та утвердження інформаційного суверенітету України.

Україна є учасником Ради Європи, яка визначає певні стандарти в сфері свободи інформації, що містяться у Європейській Конвенції з прав людини, Рекомендаціях “Про доступ до офіційних документів”, “Про гарантії незалежності громадського мовлення”, “Про заходи, що сприяють плюралізму в ЗМІ”, “Про захист недоторканності приватного життя в Інтернеті”, “Про права журналістів на не розкриття своїх джерел інформації” та ін. Україна також ратифікувала Європейську конвенцію про транскордонне телебачення, Конвенцію ООН “Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля”, Протокол до Конвенції про кіберзлочинність [4], який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп’ютерні системи (ETS N 189). Варто також згадати, що у 2007 році Верховна Рада України ухвалила Закон України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” [14].

Державна інформаційна політика має створювати умови для реалізації конституційного права громадян своєї держави вільно отримувати і використовувати інформацію для вирішення таких важливих завдань, як формування національного інформаційного простору, включення його до світового інформаційного простіру на засадах забезпечення інформаційного суверенітету та інформаційної безпеки і формування демократично орієнтованої свідомості. Державна інформаційна політика по своїй суті повинна відбивати й ураховувати безліч інтересів громадян, громадських організацій і рухів, державних, регіональних і місцевих органів влади, державних організацій і комерційних структур.

Законодавчо ще не визначені єдині стратегічні цілі й методологічні засади Концепції державної інформаційної політики в Україні, яка повинна визначити мету, принципи, пріоритетні завдання та основні напрями діяльності

держави з розвитку інформаційної сфери, що включає систему виробництва, використання ресурсів і регулювання суспільних відносин, пов'язаних з одержання, використання, поширеними та зберіганням інформації. Ми вважаємо, що у Законі України “Про інформацію” [12] надано неповне визначення державної інформаційної політики. Все це змушує сформулювати кілька узагальнених визначень державної інформаційної політики (табл. 1.1) [51].

Таблиця 1.1

Державна інформаційна політика

-це інформаційне забезпечення діяльності системи органів державної влади й місцевого самоврядування, включаючи її забезпечення структурованою інформацією про стан і розвиток світового співтовариства шляхом трансграничного обміну, при дотриманні гарантованого захисту від внутрішніх і зовнішніх інформаційних погроз.	-це сукупність цілей, що відбивають національні інтереси в інформаційній сфері, стратегії, тактики, управлінські рішення й методи їхньої реалізації, які розробляються й реалізуються державною владою для регулювання й удосконалювання як безпосередньо процесів інформаційної взаємодії у всіх сферах життєдіяльності суспільства й держави так і процесів технологічного забезпечення такої взаємодії.
-це особлива сфера життєдіяльності людей, пов'язана з відтворенням і поширенням інформації, що задовольняє інтереси держави й цивільного суспільства, і спрямована на забезпечення творчого, конструктивного діалогу між ними і їхніми представниками.	-це комплекс політичних, правових, економічних, соціально-культурних й організаційних заходів держави, спрямована на забезпечення конституційного права громадян на доступ до інформації.
-це багатофункціональне комплексне завдання державного управління по забезпеченню інформаційної взаємодії цивільного суспільства й влади, включаючи державне й місцеве самоврядування.	-це комплекс політичних, правових, економічних, соціально-культурних і організаційних заходів української держави в сфері відтворення та розповсюдження інформації, що включає в себе систему заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки України.

На нашу думку, державна інформаційна політика – це напрямок діяльності органів влади у співпраці з інститутами громадянського суспільства з регулювання інформаційних процесів, формування і розвитку інформаційного суспільства на основі пріоритету національних інтересів країни з метою захисту духовних і моральних цінностей, забезпечення інформаційної безпеки

особистості, суспільства і самої держави, а також створення сприятливого економічного, соціокультурного та інформаційного середовища для гідних умов життя більшості громадян, гармонізації усіх сфер суспільства, досягнення стабільності та громадянської злагоди.

У системі регулювання соціально-політичних відносин сучасного суспільства одне з провідних місць належить державній інформаційній політиці як діяльності в інформаційному просторі органів державної влади та управління спільно з інститутами громадянського суспільства, спрямованої на формування сприятливого середовища, в тому числі й інформаційного. Зважена, продумана, адекватна потребам країни і світовим реаліям державна політика здатна забезпечити захист національних інтересів та інформаційно-психологічну безпеку особистості, суспільства і держави.

Для адекватної державної інформаційної політики велике значення має підвищення ролі і значення інформаційно-аналітичної роботи на основі моніторингу масових інформаційних каналів, у тому числі з урахуванням протидії, якщо це необхідно, спробам впливу на органи влади шляхом маніпулювання. Державна інформаційна політика повинна бути нерозривно пов'язана з основними параметрами економічного, соціального, науково-технічного, культурного і духовного розвитку конкретної національної спільноти, а також відповідати внутрішнім і зовнішнім реаліям, в яких воно знаходиться, тобто органічно вписуватися в контекст ситуації різного рівня.

З урахуванням того, що державна інформаційна політика повинна брати до уваги різні рівні соціально-економічного, науково-технічного й культурного розвитку різних регіонів, виникає необхідність активної участі всіх зацікавлених громадян і структур у конкретизації, розвитку й реалізації положень державної інформаційної політики. Тобто, державна інформаційна політика являє собою сукупність цілей, що відображають національні інтереси України в інформаційній сфері, стратегічні напрями державної політики та інформаційну систему, що реалізовує поставлені завдання [47].

У вересні 2015 року у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку. Підсумковим документом Саміту “Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року” Було затверджено 17 Цілей сталого розвитку. Однією з цілей (під № 9) є

9. створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям;

Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку . Кожна глобальна ціль була переглянута, беручи до уваги специфіку національного розвитку. Результатом цієї роботи стала національна система, яка складається із 86 завдань національного розвитку.

Національні завдання, індикатори для моніторингу виконання завдань та цільові орієнтири для досягнення до 2030 року відображено в Національній доповіді “Цілі сталого розвитку: Україна”.

Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна» надає бачення орієнтирів досягнення Україною Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), з урахуванням принципу «нікого не залишити осторонь» та з використанням широкого кола інформаційних, статистичних та аналітичних матеріалів було розроблено національну систему ЦСР (86 завдань національного розвитку та 172 показники для їх моніторингу), що забезпечить міцну основу для подальшого планування розвитку України та моніторингу стану досягнення ЦСР.

До кожної із 17 ЦСР розроблені завдання. До завдань 9 цілі входять розвиток інноваційної системи телекомунікаційних технологій та застосування їх в виробництві, промисловості тощо. Також забезпечити доступність інтернету, особливо в сільській місцевості.

Визначальним фактором прискореного розвитку економіки є інформаційно-комунікаційна інфраструктура. Висококваліфіковані ІТ-спеціалісти є однією з конкурентних переваг України. Однак існуюча тенденція до відтоку таких фахівців за кордон свідчить про необхідність негайних заходів щодо збереження кадрового ІТ-ресурсу в країні та спрямування його потенціалу на

цифровізацію української промисловості, освоєння підприємствами цифрових бізнесмоделей та платформ взаємодії з клієнтами з метою підвищення результативності роботи та зміцнення конкурентних позицій на ринках. Рекомендації щодо досягнення цілі: розвиток сучасної надійної та доступної інфраструктури, включаючи інформаційно-комунікаційну, дорожньо-транспортну, енергетичну та інноваційну інфраструктуру, для підвищення ефективності діяльності бізнесу та якості життя населення;

Виявивши теоретичні парадигми, підходи, теорії, дослідницькі моделі в можливій інтерпретації інформаційної політики держави, проаналізувавши існуючі трактування даного феномена, давши своє визначення його сутності і змісту, ми маємо підстави перейти до розгляду принципів, функцій і тенденцій розвитку державної інформаційної політики в умовах розвитку інформаційного суспільства.

1.2. Об'єкти та суб'єкти державної інформаційної політики

Інформація, як результат відображення фактів суспільного буття й суспільної свідомості, виступає сполучною ланкою між об'єктом і суб'єктом управління (комунікації), характеризуючи стан об'єкта управління в статистиці й динаміці і забезпечуючи підготовку керуючого впливу у вигляді управлінського рішення (політичного або адміністративного) та характеристики результату його реалізації.

Загальною ознакою об'єкта, що може розглядатися як об'єкт державної інформаційної політики, є будь-яка форма використання інформації в його функціонуванні. Наприклад, до основних об'єктів державної інформаційної політики відносяться інформаційні ресурси, що за обсягом, вартістю і складністю є величезними комплексами, які мають бази даних, електронні інформаційні масиви, бібліотечні й архівні фонди тощо. Інформаційні ресурси країни – це капітал суспільства й держави.

Кількість, якість і доступність інформаційних ресурсів уже зараз багато в чому визначають рівень розвитку країни, її статус у світовому співтоваристві й безперечно стануть вирішальним показником цього статусу в XXI столітті.

Формування й розвиток єдиної інформаційно-комунікаційної інфраструктури держави є системоутворюючим фактором державної інформаційної політики організаційно-технологічного рівня, що грає визначальну роль у забезпеченні єдності й цілісності інформаційного простору країни і його інтеграцій у світовий інформаційний простір. Впровадження новітніх інформаційних і комунікаційних технологій та інформатизація на їхній основі державного управління є найважливішим моментом у створенні організаційно-технологічної бази проведення інформаційної політики й перебудови відповідно до сучасних тенденцій світового розвитку інформаційної сфери держави з метою підвищення ефективності інформаційного обслуговування населення, діяльності системи органів державної влади й місцевого самоврядування, використання й розвитку загальнодержавної інформаційно-комунікаційної інфраструктури й системи інформаційних ресурсів [67]. Сучасні інформаційні й комунікаційні технології створюють умови для найбільш повного, економічного й ефективного використання кожним органом державної влади інформаційних ресурсів, що включають як загальнодоступні знання, так і спеціальну ділову й службову інформацію.

Об'єктом державної інформаційної політики може стати будь-який компонент або сегмент інформаційного простору суспільства, у тому числі: масова й індивідуальна свідомість громадян; соціально-політичні системи й процеси; інформаційна інфраструктура; інформаційні ресурси; психологічні ресурси, що включають в собі наступні основні компоненти:

- а) систему цінностей суспільства;
- б) психологічну толерантність системи цінностей (стійкість системи цінностей стосовно зовнішніх або внутрішніх деструктивних впливів);
- в) індивідуальну й масову свідомість громадян;
- г) психологічну толерантність свідомості громадян (стійкість свідомості громадян до маніпулятивного впливу й залучення до протиправної діяльності маніпулятивними методами таємного примусу особистості);

- д) психічне здоров'я громадян;
- е) толерантність психічного здоров'я громадян (стійкість психічного здоров'я стосовно зовнішніх або внутрішніх деструктивних впливів).

Об'єкти державної інформаційної політики можна розділити на дві основні категорії.

1. Організації: державні органи й структури; недержавні суспільно-політичні організації; релігійні організації; недержавні суб'єкти економічної діяльності; ЗМІ та масові комунікації (МК).

2. Населення, до складу якого входять окремі громадяни й різні соціальні групи, які виділяються за наступними категоріями: вік; стать; рівень освіти; соціальний стан; економічна активність; види й напрямки соціальної діяльності; форми інформаційної активності.

Відповідно, існування перерахованих вище різних категорій об'єктів, що мають помітно відрізнятися за характером й змістом інтересів в інформаційній сфері, обґрунтовують необхідність формування окремих галузей державної інформаційної політики, пов'язаних з регулюванням діяльності кожної із зазначених категорій в інформаційному просторі сучасного суспільства:

– державна інформаційна політика відносно діяльності державних органів і структур, недержавних суспільно-політичних організацій, релігійних організацій, недержавних суб'єктів економічної діяльності, ЗМІ й МК;

– державна інформаційна політика відносно діяльності різних категорій населення: різних вікових груп, груп з різним рівнем освіти, груп, що займають різний соціальний стан, економічно активних або пасивних, які займаються різними видами й напрямками соціальної діяльності, інформаційно активними або пасивними.

У системі об'єктів державної інформаційної політики (державні та недержавні організації), у свою чергу, розділяються на три категорії за способами реалізації своїх інтересів у ЗМІ й МК: на ті, що володіють ЗМІ й МК; на ті, що не володіють ЗМІ й МК, та інформаційно активні; на ті, що не володіють ЗМІ й МК, але інформаційно пасивні [28].

У свою чергу, суб'єкти державної інформаційної політики – органи державної влади й управління, а також недержавні суб'єкти даної діяльності, залучені органами державної влади й управління для рішення завдань державного регулювання в інформаційній сфері, регулюють соціально-політичні відносини в інформаційній сфері суспільства (рис. 1.2).

Суб'єкти державної інформаційної політики можна розділити на дві основні категорії:

1. Державні суб'єкти державної інформаційної політики.
2. Суб'єкти масового інформування й комунікації.

У системі суб'єктів державної інформаційної політики державні суб'єкти можна розділити на групи за наступними категоріями: рівні влади й управління (державний, регіональний, місцевий); галузі державної влади (законодавча, виконавча, судова); напрямки діяльності органів влади (органи громадянського, економічного управління, «силовий блок», культура, зовнішньополітичні відомства).

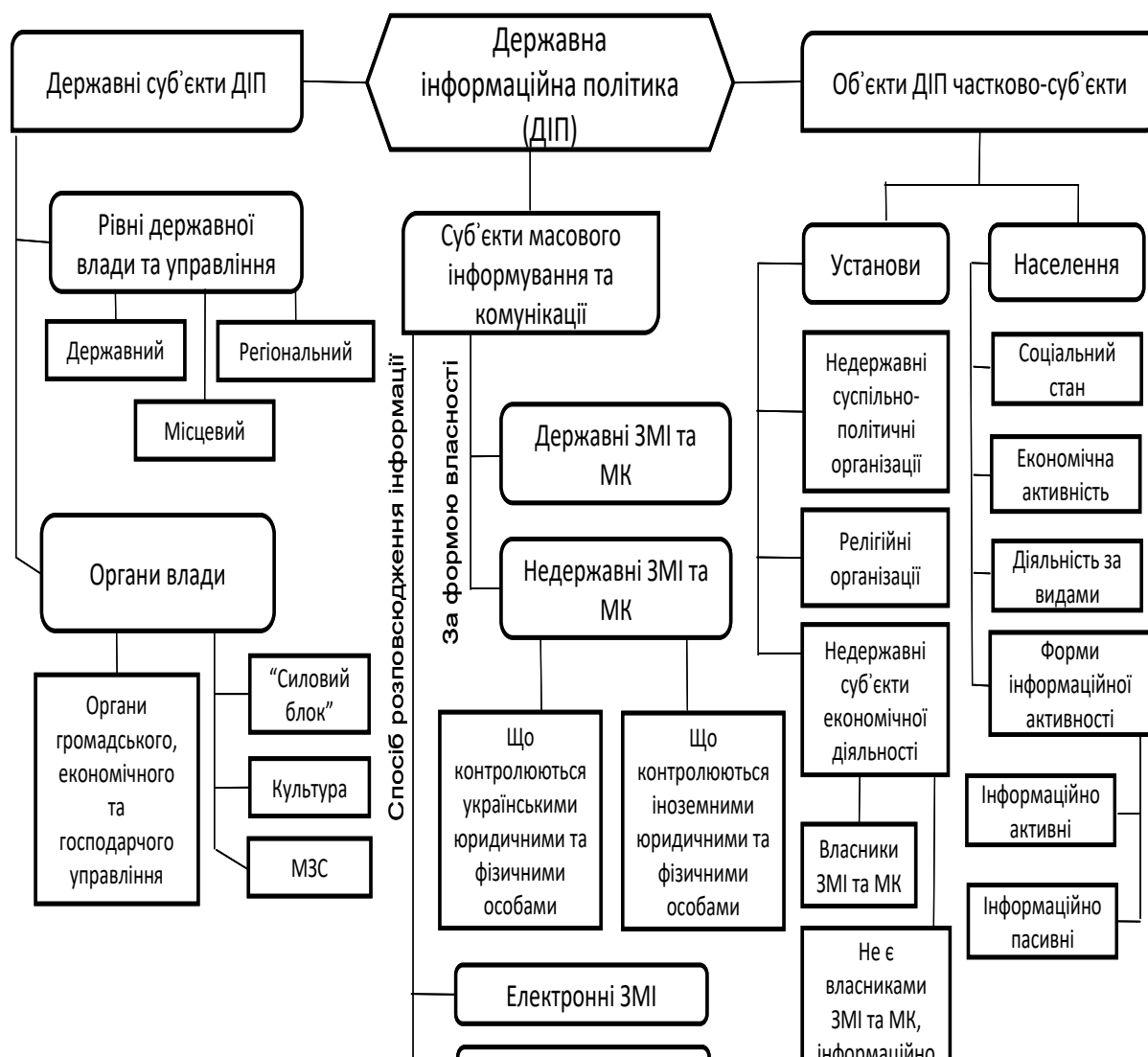

Рис. 1.2. Схема класифікації об'єктів і суб'єктів державної інформаційної політики

У системі суб'єктів державної інформаційної політики суб'єкти масового інформування й комунікації можна розділити на групи за наступними категоріями:

- за видом власності (державні ЗМІ й МК, недержавні ЗМІ й МК, контрольовані українськими фізичними і юридичними особами, недержавні ЗМІ й МК, контрольовані іноземними фізичними і юридичними особами);
- за способом поширення інформації (електронні ЗМІ й МК, друковані ЗМІ й МК, Інтернет-ЗМІ й Інтернет-МК).

Як було зазначено, в сучасній інформаційній сфері основними суб'єктами інформаційної сфери країни виступають: державні й недержавні органи, громадські організації, політичні партії та об'єднання, видавництва й система засобів поширення інформації (пошта, телеграф, Інтернет і т. д.).

Також займає особливе місце система ЗМІ та МК (телекомпанії, газети й журнали, медіахолдинги, творчі об'єднання у персоніфікованому вигляді, тобто журналісти, письменники, театральні діячі та їх спілки).

При цьому змістовними компонентами інформаційної сфери виступають інформаційні процеси, громадська думка й суспільний настрій, масова свідомість, особливо суспільна свідомість, її види (політична, правова, економічна, релігійна, моральна свідомість) (рис. 1.3).

Протягом багатьох років державна інформаційна політика охоплювала, головним чином, проблеми, пов'язані з діяльністю ЗМІ, при цьому інші суб'єкти й об'єкти державної інформаційної політики при її формуванні та реалізації не враховувалися.

При аналізі інформаційних процесів напрошується висновок про те, що в умовах становлення та розвитку інформаційного суспільства та посилення процесів глобалізації відкритого суспільства, структура об'єкта і суб'єкта інформаційного впливу дуже ускладнилася.

Отже, використання класичної моделі (механістичної, об'єктної, тоталітарної) і неklasичної моделі (релятивістської, суб'єктної, маніпулятивної) – недостатньо при аналізі та ефективному управлінні інформаційними процесами.

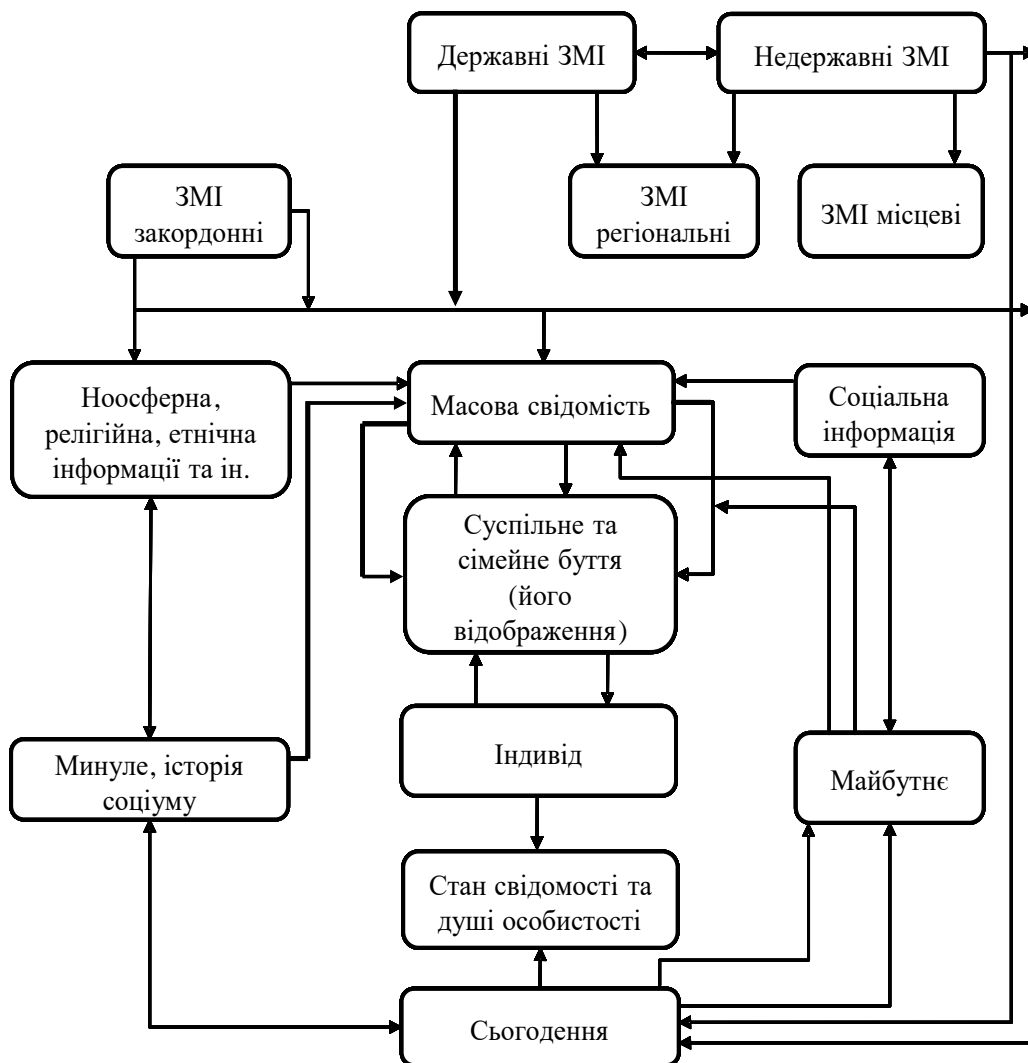

Рис. 1.3. Змістовні компоненти інформаційного простору

Для аналізу сучасного стану суб'єктів інформаційного простору України, інформаційних процесів, доцільно застосовувати постнекласичну (суб'єкт-суб'єктну, синергетичну) модель, яка іменується діалоговою. Ця модель являє собою сукупність суб'єкт-об'єктних і суб'єкт-суб'єктних відносин, що перехрещуються [54, с. 80] і ґрунтується на немарковській моделі інформаційного впливу на масову свідомість у поєднанні з моделлю

рефлексивного управління.

При використанні «накладення» ЗМІ на соціальну структуру суспільства можна зробити висновок про те, що більша частина інформаційного поля України зайнята інформаційним захистом і рекламою медіа-холдингів, що належать олігархам, регіональній владі на місцях і частковим задоволенням інформаційних потреб народу України. На інформаційному ринку переважають ті, які знаходяться під опікою владних структур або фінансуються магнатами, інтереси яких вони і захищають.

Сформульовані вище стратегічні цілі та оцінка сформованих передумов руху України до інформаційного суспільства дозволяють виділити наступні пріоритетні напрями державної інформаційної політики, які в найближчій перспективі можуть бути забезпечені ресурсами суспільства і держави, а саме: формування та розвиток єдиного інформаційного простору України; розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури; формування національно орієнтованої політики на всіх рівнях – від загальнодержавних до місцевих громад; захист національних інтересів України, національної культурної спадщини, мови, протистояння культурній експансії інших країн, забезпечення умов для розвитку і захисту всіх форм власності на інформаційні ресурси, заохочення конкуренції, боротьба з монополізмом (контроль за концентрацією власності у ЗМІ); забезпечення права і технічних можливостей на доступ до інформації та інформаційних ресурсів для всього населення; дотримання свободи слова, захист інтересів національних меншин, підростаючого покоління в інформаційній сфері; охорона інтелектуальної власності, формування ефективної стратегії фінансування ІКТ-проектів, які спрямовані на залучення соціально незахищених груп, боротьба з піратством, боротьба з комп'ютерними і високотехнологічними злочинами; контроль за використанням інформаційних і телекомунікаційних технологій в державних установах; цензура в глобальних комп'ютерних мережах; забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства та держави тощо.

На нашу думку, відповідно існуванню перерахованих вище різних

категорій суб'єктів реалізації, державна інформаційна політика обґрунтовує необхідність формування окремих галузей інформаційної політики, пов'язаних з розмежуванням компетенції кожної із зазначених категорій суб'єктів у державному регулюванні системи соціально-політичних відносин в сучасному інформаційному просторі.

1.3. Правове забезпечення інформатизації державних податкових інспекцій

Середина ХХ - початок ХХІ століття відзначається бурхливим розвитком науково-технічного прогресу у галузі інформатики [35]. Унаслідок масового застосування інформатики та її здобутків у суспільстві виникло таке соціально-техніко-технологічне явище, як інформатизація. У свою чергу, інформатизація визначила нову парадигму подальшого інноваційного розвитку людства під умовною назвою - інформаційне суспільство [50].

Законодавство про інформацію складають Конституція України (254/96-ВР), Закон «Про інформацію», законодавчі акти про окремі галузі, види, форми і засоби інформації, міжнародні договори та угоди, ратифіковані Україною, та принципи і норми міжнародного права.

У 1992 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про інформацію» [12]. У статті 12 цього Закону, даючи визначення інформаційній діяльності, законодавець визначив загальносистемну норму з ознаками інформатики. В ній було зазначено, що, з метою задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави, органи державної влади створюють інформаційні служби, системи, мережі, бази і банки даних.

Науково-технічний прогрес у галузі інформатики здійснювався в органах податкової служби активно, з урахуванням розвитку інфраструктури держави та у міру її трансформації [36]. Відповідно, це було відображено на рівні законодавства.

Особливості діяльності органів податкової служби було розкрито у Законі України «Про податок на додану вартість» 1997 року. Основною ознакою правового регулювання інформатики в податкових органах у цьому

законодавчому акті стало те, що вона спрямовувала не тільки на поліпшення інформаційних взаємовідносин органів податкової служби з платниками податків, але і на формування прогностичної інформації, як чинника забезпечення впливу держави на економіку країни через органи податкової служби у складі державної податкової політики.

Велике значення у ефективному впровадженні сучасних комп'ютерних інформаційних технологій у діяльності державних податкових інспекцій має зв'язок податкової інформатики та податкового права з інформаційним правом. Нині саме у цьому праві як галузі юридичної науки та галузі практики правовідносин щодо інформації комплексно формується методологічна база основ правового забезпечення суспільних відносин щодо інформації. Тобто, сучасне інформаційне право розглядається за сутністю, як сфера суспільних відносин щодо інформації, як комплексна галузь юридичної науки та як відповідна наукова дисципліна, через яку передаються систематизовані знання у суспільстві від покоління до покоління. За змістом інформаційне право - це комплексна галузь права щодо інформаційних відносин і технологій їх об'єктивізації в суспільстві.

Для того, щоб визначити відмінності комп'ютеризації і інформатизації державних податкових інспекцій, пропонується спочатку розглянути особливості податкової інформації. Зазначене питання було відображено на законодавчому рівні, у новій редакції Закону України «Про інформацію» [12]. З погляду юридико-догматичного підходу, відповідно до пункту 1 статті 16 цього Закону, під податковою інформацією розуміють «сукупність відомостей і даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності і необхідні для реалізації покладених на контролюючі органи завдань і функцій у порядку, встановленому Податковим кодексом України».

У пункті 2 зазначеної статті визначено гіперзв'язок Закону України «Про інформацію» щодо правового режиму податкової інформації з Податковим кодексом України та іншими законами.

У 1994 році було прийнято Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» [11], у якому було визначено такий предмет правовідносин як автоматизована система. На нашу думку, таке визначення автоматизованої інформаційної системи в інформатиці має недоліки. До складу автоматизованої інформаційної системи входять не тільки технічні засоби обробки (засоби електронно-обчислювальної техніки і зв'язку, телекомунікації) та методи і процедури, програмне забезпечення комп'ютерів, але і відповідні суб'єкти, що формують інформаційні ресурси. Тому таке формулювання автоматизованої інформаційної системи більше підходить до визначення змісту такої категорії як «комп'ютерна інформаційна система». Тому і пропонуємо автоматизовану інформаційну систему розглядати як зміст комп'ютерної інформаційної системи, але у більш широкому розумінні інформаційної діяльності: Комп'ютерна інформаційна система - це техніко-технологічна система, що здійснює автоматизовану обробку даних, кодів, сигналів, що у своєму складі має технічні засоби їх збору, зберігання, передавання, обробки (засоби електронно-обчислювальної (комп'ютерної) техніки і телекомунікацій), а також методи, способи і процедури, їх програмно-математичного забезпечення.

У контексті створення комп'ютерних інформаційних систем для податкових правовідносин необхідно зазначити, що через помилки державної політики, що знайшло відображення і в правовому регулюванні щодо розвитку інфраструктури інформатики - інформаційні технології - найбільш поширеним операційним середовищем для комп'ютерів в органах державної влади стали іноземні розробки і їх версії (спочатку MS DOS, а потім -Windows). Також в Україні і нині повільно йде переорієнтація на сучасні інструментальні засоби інформатики, системи управління електронними базами даних для створення інформаційних систем, баз даних на зразок, Oracle, Informix, Sybase тощо. При цьому не звертається увага на першооснови такого незадовільного стану: в умовах перехідної економіки, якщо держава не може достатньо фінансувати відповідні розробки, то вона повинна для сфери інформатики та виробничої її

бази у промисловості створити відповідні податкові преференції. У зв'язку з цим пропонуємо звернути увагу на досвід США. У період економічної кризи країни у її Уряді і Парламенту не виникало навіть думки скорочувати бюджетне фінансування та податкові пільги для науки у сфері інформатики та промисловості у галузі інформаційних технологій.

В Україні подібної політичної установки не було зроблено ні раніше, ні нині. Унаслідок цього в органах державної влади вже традиційно і здебільшого застосовуються і нині застарілі засоби - типу Clipper, FoxPro та інші. На низькому рівні перебуває оснащення розробників автоматизованих інформаційних систем відповідними інструментально-технологічними засобами підтримки інженерії створення складних, розподілених прикладних комп'ютерних систем. Також у Концепції Національної програми інформатизації було визначено, як негативну тенденцію відставання України від міжнародного рівня розвитку стандартизації у сфері інформатизації, що необхідно виправляти.

До засобів правового регулювання інформаційного забезпечення податкового адміністрування з урахуванням специфіки належать: правові норми, правовідносини, акти реалізації права (зокрема акти правозастосування), правосвідомість.

Ефективності правового регулювання розглянутих відносин можна досягти тільки за допомогою системної дії зазначених засобів.

Це означає необхідність нормативного закріплення правил, які у сукупності встановлюють повноваження органу:

- перелік інформації, необхідної для реалізації конкретного повноваження і обов'язкової для передавання, виробництва та збереження в цілях передавання; коло їх джерел, порядок подання відомостей;

- коло суб'єктів, зобов'язаних взаємодіяти з податковими органами при вчиненні зазначених вище операцій, і процедуру (включаючи терміни та форми) взаємодії;

- відповідальність за порушення правил інформаційного забезпечення та

порядок притяг-нення до неї;

– цілі та принципи інформаційного забезпечення, наявність яких полегшить регулюючий вплив правовідносин, актів реалізації права та правосвідомості за наявності прогалин і колізій у нормативному масиві.

Правові норми наділені найбільшим регулятивним потенціалом і формують моделі дії інших засобів регулювання. Особливістю норм, що регулюють інформаційне забезпечення податкового адміністрування, незважаючи на відсутність системи та розташування у різних розділах ПК України і в підзаконних актах, є значний ступінь спільності. По-перше, вони регулюють відносини, що виникають з приводу одного предмета – інформації, яка є доволі специфічною. По-друге, вони підпорядковані одній меті – надання зацікавленим особам податкової інформації. По-третє, мають відповідну сформовану систему джерел. По-четверте, підпорядковані загальній системі принципів (законність, реальна доступність інформації, скорочення кількості транзакцій, забезпечення збереження і достовірність, повнота та своєчасність подання відомостей, неповторність, необхідність і достатність інформації, зручність для її використання, рівноправність форм документів, збереження податкової таємниці).

Спільність предмета, джерел, цілей і принципів правового впливу дозволяє говорити про інформаційне забезпечення податкового адміністрування як про правовий інститут, що сформувався та існує у межах сфери інформаційного забезпечення державного управління. Цей інститут об'єднує норми фінансового, адміністративного та з урахуванням асоціації України в Європейський Союз – міжнародного права і входить до складу інформаційного права як комплексне правове утворення.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПОДАТКОВИХ ІНСПЕКЦІЙ ЯК СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Інформатизація державних податкових інспекцій як об'єктів державної інформаційної політики

Одним із головних інструментів державного регулювання є податкова політика. Податкова система України представляється сукупністю податків, зборів, мита та інших платежів, які збираються у встановленому порядку з платників – юридичних і фізичних осіб на території країни. Всі збори, податки, мита та інші платежі поступають в бюджетну систему і формують грошові прибутки держави. Державі ці кошти потрібні для виконання соціальної, оборонної, правозахисної та інших покладених на неї функцій. Перехід до ринкових умов господарювання призвів до необхідності реформування державної податкової служби, яка стала державним механізмом впливу на економіку через систему податків та зборів.

Система податкових органів включає:

- Державну податкову службу України (ДПСУ);
- територіальні органи;
- Офіс великих платників податків ДПС;

У контексті нашого дослідження розглянемо ДПСУ з точки зору інформатизації саме податкової складової у процесі реалізації державної інформаційної політики.

Місією ДПСУ є адміністрування податків, зборів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, надання послуг громадянам і бізнесу та, як результат, забезпечення наповнення дохідної частини бюджету, створення умов для розвитку підприємництва та міжнародної торгівлі.

Згідно мети реформування, ДПСУ - орган державної влади, ефективна діяльність якого сприйматиметься як професійна, справедлива, неупереджена. Громадяни та бізнес переконуються, що податкова система проста у застосуванні. Інновації та інформаційні технології будуть основою вдосконалення діяльності ДПСУ.

Головною умовою успішного виконання завдань державних податкових органів України є інформатизація всіх рівнів ієрархічної структури ДПСУ. Інформатизація створює оптимальні умови для задоволення її інформаційних потреб і ефективного управління.

Інформаційні технології, які покладені в основу інформатизації, на рубежі ХХ-ХХІ століть стали важливим інструментом науково-технічного і соціально-економічного розвитку суспільства. Вони виконують суттєву роль у прискоренні процесів отримання, використання і розповсюдження нових знань і на їх базі прийнятті оптимальних обґрунтованих управлінських рішень, що, у свою чергу, сприяє підвищенню рівню добробуту країни.

Інформація, що циркулює у податковій системі України, є визначальною у розробці стратегії і тактики системи оподаткування. Для визначення і прийняття своєчасних управлінських рішень податковими органами в обмежені строки переробляється величезний обсяг інформації, який пов'язаний з надходженнями платежів.

Кореневим джерелом всієї інформації ДПСУ є платники податків. У Державному реєстрі фізичних осіб на сьогодні зафіксовано понад 40 млн. громадян, яким присвоєний ідентифікаційний номер. Серед них понад 10 тисяч іноземних громадян, майже 8 млн. пенсіонерів. Кількість юридичних осіб, що сплачують податки в нашій країні, перевищує 700 тисяч.

Значний обсяг робіт з обліку платників податків припадає на державні податкові інспекції (далі - ДПІ). Саме вони повинні забезпечити своєчасний і повний облік платників податків і надходжень платежів до бюджету.

Ось чому разом із створенням податкової системи країни майже одночасно почалась її інформатизація. Постановою Президії Верховної Ради

України "Про основні напрями вдосконалення законодавчої і контрольної діяльності" від 29.05.92 року Центру комп'ютеризованих інформаційних систем було запропоновано розробити і впроваджувати автоматизовані робочі місця для роботи з документами.

З метою посилення роботи щодо запобігання і виявлення порушень податкового законодавства та створення належних умов для виконання державною податковою службою завдань, які покладені на неї, Кабінетом Міністрів України було прийнята Постанова "Про вдосконалення діяльності державної податкової служби та зміцнення її матеріально-технічної бази" від 24.07.93р. і зміни до неї - Постанова від 11.03.94р., відповідно до яких Головні державній податковій службі затверджена програма створення автоматизованої інформаційної системи "АІС-Податки".

Для більш ґрунтовного розуміння рівня об'єктності ДПІ у процесі реалізації державної інформаційної політики зупинимось на дослідженні саме процесу інформатизації.

Інформатизація ДПІ здійснюється на базі впровадження комп'ютерних і телекомунікаційних технологій. Інформатизація на базі впровадження комп'ютерних і телекомунікаційних технологій - це реакція на потребу суттєво збільшити продуктивність праці в інформаційному секторі суспільного виробництва, де зосереджено більше половини здібного працювати населення. Наприклад, у інформаційній сфері США зайнято більше 60 відсотків, СНД - біля 40 відсотків здібного працювати населення. Слід зауважити, що невірно обрана стратегія інформатизації або її недостатні динамізм і мобільність можуть привести до суттєвих небажаних результатів діяльності.

Інформаційні ресурси інформатизації, це - окремі документи і окремі масиви документів, документи і масиви документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, фондах, банках даних, інших інформаційних системах). Документи і масиви, про які йдеться, у різних формах містять знання, які зафіксовані на матеріальному носії. На жаль, ще не існує методологія кількісної і якісної оцінки інформаційних ресурсів, а також прогнозування вжитку їх для

суспільства. Це зменшує ефективність інформації, яка накопичується у вигляді інформаційних ресурсів.

Інформаційні ресурси повинні розглядатись як стратегічні, аналогічні по значимості запасам сировини, енергій тощо, тому що вони сприяють:

- формуванню світового та внутрішньодержавного ринку інформаційних послуг;
- утворенню різноманітних баз даних ресурсів регіонів та держав, до яких можливий порівняно недорогий доступ;
- підвищенню обґрунтованості та оперативності рішень, що приймаються за рахунок своєчасного використання потрібної інформації;
- перетворенню діяльності по наданню інформаційних послуг в глобальну людську діяльність.

періодичної звітності за великою кількістю параметрів, а з часом інформаційні системи починають використовувати для управлінського контролю для підтримки і прискорення процесу прийняття рішень.

Наприкінці 80-х рр. концепція використання інформаційних систем змінюється. Вони стають стратегічним джерелом інформації і використовуються на всіх рівнях організації любого профілю. Інформаційні системи цього періоду, надаючи своєчасно потрібну інформацію, допомагають організації (підприємству, фірмі) досягти успіху в своїй діяльності, створювати нові товари та послуги, знаходити нові ринки збуту, забезпечувати себе гідними партнерами, забезпечувати випуск продукції за зниженою ціною та багато іншого. Під терміном "система", при цьому, мається на увазі будь-який об'єкт, який одночасно розглядається і як єдине ціле, і як об'єднана сукупність різнорідних елементів в інтересах досягнення поставленої мети. Системи значно відрізняються між собою в залежності від складу і мети функціонування. У таблиці 1.1. для порівняння наведені приклади систем, які складаються з різних елементів.

Сучасне розуміння інформаційної системи у якості основного технічного засобу переробки інформації припускає використання персонального

комп'ютера, але у великих організаціях до складу технічної бази можуть входити мейнфрейми або суперЕОМ. Технічне втілення інформаційної системи само по собі нічого не буде значити, якщо не враховувати роль людини, яка здійснює взаємодію із комп'ютерами і телекомунікаціями і для якої фактично призначена інформація, що виробляється ІС. Аналізуючи дані таблиці 1.1, можна зробити впевнені висновки, що у ДПС України є все необхідне для створення і застосування інформаційних систем.

Таблиця 1.1

Наявність ресурсів ДПС

Система	Елементи системи	Головна мета системи
Організація	Люди, обладнання, матеріали, споруди тощо	Виробництво товарів
Комп'ютер	Електронні і електромеханічні елементи, лінії зв'язку тощо	Обробка даних
Телекомунікаційна система	Комп'ютери, модеми, кабелі, сітьове програмне забезпечення та інше	Передача інформації
Інформаційна система	Комп'ютери, комп'ютерні мережі, люди, інформаційне і програмне забезпечення.	Виробництво професійної інформації

Роботу інформаційної системи забезпечують процеси, які умовно можна відобразити схемою (рис. 2.1). Але, незважаючи на простоту наведеної схеми, для того, щоб зрозуміти роботу інформаційної системи, необхідно знати сутність проблем, які вона вирішує, і організаційні процеси, до складу яких вона входить.

Рис. 2.1 Процеси в інформаційній системі

Структуру інформаційної системи складає сукупність окремих її частин, які називаються підсистемами.

Загальну структуру інформаційної системи незалежно від сфери її застосування можна розглядати як сукупність підсистем. У цьому випадку говорять про структурну ознаку класифікації, а підсистеми називають забезпечувальними. На практиці найчастіше структура автоматизованої інформаційної системи розглядається як сукупність забезпечувальних підсистем, які наочно зображені схемою (рис. 2.2).

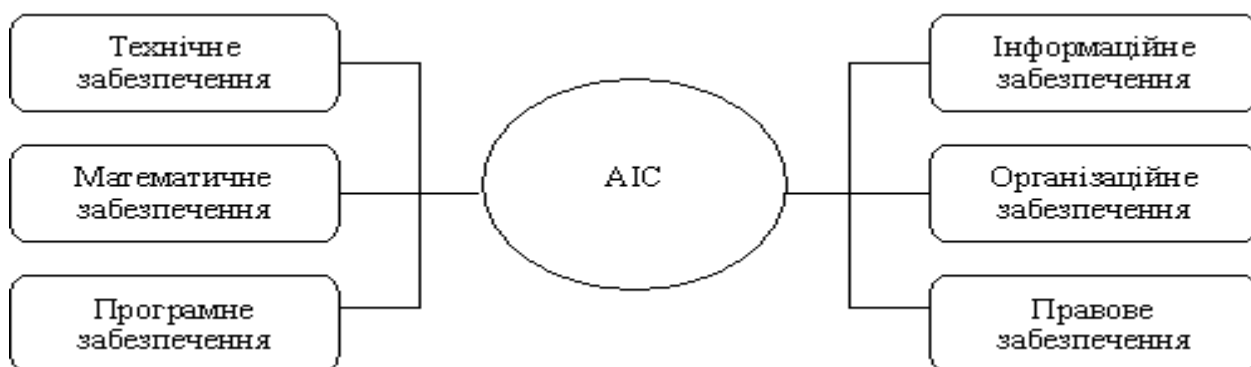

Рис. 2.2. Структура інформаційного забезпечення АІС

Технічне забезпечення - комплекс технічних засобів, які призначені для роботи ІС (засоби обчислювальної техніки і зв'язку, які забезпечують розташування і обробку інформаційних ресурсів на персональних комп'ютерах, у локальній, регіональній мережах, мережі міжнародного інформаційного обміну), а також відповідна документація для цих засобів і технологічних процесів.

Комплекс технічних засобів повинен бути достатнім для виконання всіх функцій системи, які автоматизуються. У ДПСУ для функціонування АІС для обліку платників необхідні наступні технічні засоби: локальна обчислювальна мережа (ЛОМ), канали зв'язку інформаційної мережі між ДПІ районного рівня, Головними управліннями, ДПСУ України та зовнішніми організаціями.

Математичне і програмне забезпечення - це сукупність математичних

методів, моделей, алгоритмів і програм для комп'ютера різноманітного призначення, яка призначена для реалізації цілей і завдань інформаційної системи, а також нормального функціонування технічних засобів.

Програмне забезпечення(ПЗ) також повинне бути достатнім для виконання всіх функцій системи та відповідати наступним вимогам: надійність, захист інформації, адаптованість, модульність побудови, зручність в експлуатації тощо. Програмне забезпечення складається із системного та прикладного програмного забезпечення. Модернізація прикладного ПЗ не повинна викликати змін системного ПЗ. Модернізація (зміна) системного ПЗ не повинна викликати зміни прикладного ПЗ. Прикладне програмне забезпечення АІС у ДПІ повинно передбачити можливість внесення змін, що обумовлюються змінами в нормативно-законодавчій базі.

Для створення АІС в ДПІ передбачено застосування систем управління базами даних (СУБД), які забезпечують створення бази даних, збереження, вибір, модифікацію та відновлення інформації в файлах /таблицях/ БД. Засоби створення, ведення, копіювання, відновлення інформаційного фонду повинні забезпечувати надійний захист інформації. Компоненти системного програмного забезпечення для АІС повинні мати наступні якості: взаємосумісність, підтримка роботи мережі, повне задоволення вимог прикладного програмного забезпечення у загальносистемному забезпеченні.

До складу системного програмного забезпечення повинні входити: операційні системи, мережне програмне забезпечення, системи управління базами даних, системи зв'язку інформаційної мережі. Всі програмні засоби, за допомогою яких повинен вестись інформаційний фонд АІС, повинні забезпечувати надійне збереження інформації, використання процедур відновлення для виключення втрати інформації в випадках виникнення програмних чи апаратних збоїв.

Призначення підсистеми інформаційного забезпечення складається із своєчасного формування і видачі достовірної інформації для прийняття управлінських рішень.

Основою інформаційного забезпечення АІС для обліку платників податків є інформаційна модель, яка містить інформаційні бази даних спільного користування, що функціонують в середовищі локальної обчислювальної мережі та являють собою сукупність баз даних, кожен файл /таблиця/ яких містить поля з певними характеристиками (мнемонічне ім'я, змістовна назва, тип і розмірність даних, визначення ключів, індексів тощо). Сумісність підсистем АІС з зовнішніми системами повинна забезпечуватися на рівні уніфікованих інформаційних файлів та мережевих стандартів.

Інформаційна модель АІС повинна використовувати державні та галузеві класифікатори і нормативно-довідкові дані, що функціонують в системі Державної служби статистики, Міністерства фінансів, НБУ, ДПС України та інших державних організацій.

Технологія збору та накопичення відомостей повинна передбачати їх введення, формалізацію, автоматизацію обробки, передачу при інформаційному обміні між структурними елементами АІС, передбачати необхідну та допустиму інтеграцію (з урахуванням рівня доступу) в межах АІС та її функціональних компонентів. Процедури збору вхідної інформації повинні забезпечувати введення інформації як з паперових документів з клавіатури, так і шляхом одержання її каналами зв'язку інформаційної обчислювальної мережі. Для забезпечення достовірності введеної інформації повинні бути розроблені засоби контролю (коректність типів, діапазонів, розмірності).

Організаційне забезпечення - сукупність методів і засобів (інструкції, методики, схеми, описання тощо), які регламентують взаємодію працівників із технічними засобами і між собою в процесі розробки і експлуатації ІС.

Організаційне забезпечення АІС є комплексом адміністративно-технічних заходів, що забезпечують надійну та ефективну роботу технічних та програмних засобів, збереження, цілісність, достовірність інформації та доступність її для користувачів, безпеку роботи системи, ефективну роботу користувачів. Воно визначається сукупністю документів ДПС України, що встановлюють організаційну структуру, права та обов'язки персоналу і

користувачів при експлуатації системи.

Правове забезпечення - сукупність правових норм (положення, устави, посадові інструкції тощо), які визначають створення, юридичний статус і функціонування ІС, регламентують порядок отримання, перетворення і використання інформації.

Найбільш важливою складовою процесу використання інформаційних ресурсів в інформаційній системі є інформаційна технологія.

Інформаційна технологія - сукупність методів і програмно-технічних засобів, які об'єднані у технологічний ланцюжок (процес), з метою забезпечення збору і обробки інформації для отримання інформації нової якості, відображення збереження, розподілу і передачі її, а також - зниження трудомісткості процесів використання інформаційних ресурсів, підвищення їх надійності й оперативності.). Програмні продукти, на базі яких створюють інформаційні технології, інколи називають інструментарієм інформаційної технології.

Мета інформаційної технології - виробництво інформації для її аналізу людиною і прийняття на його основі рішення для виконання дій. Застосування інформаційних технологій в управлінні дозволяє здійснювати за допомогою апаратних і програмних засобів переробку розрізнених вихідних даних у надійну оперативну інформацію механізму прийняття рішень з метою досягнення оптимальних економічних параметрів об'єкта управління. Але слід враховувати, що застосування різних технологій переробки інформації до одного і того ж інформаційного ресурсу можна отримати і різні інформаційні продукти.

Загальний вигляд інформаційної технології можна зобразити наступною схемою (рис. 2.2):

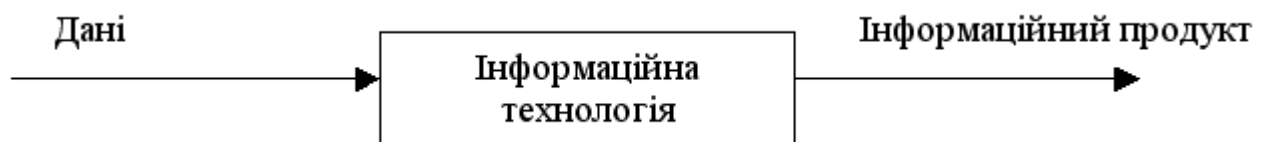

Рис. 2.2. Інформаційна технологія

Інформаційний продукт, який є результатом застосування інформаційної технології (документ, стаття, книга, комп'ютерна програма тощо), фіксується на матеріальному носії (папір, магнітний носій).

Інформаційні технології являють собою функціональні компоненти інших різновидів технологій, наприклад, виробничих, організаційних, соціальних, і виконують роль їх інтелектуального ядра. Використання інформаційних технологій дозволяє значно підвищити ефективність вказаних технологій, зменшує витрати інших видів ресурсів суспільства.

Суттєва роль інформаційних технологій у розвитку суспільства досягається за рахунок прискорення процесів отримання, розповсюдження і застосування суспільством нових знань. Прибуток від інвестицій в інформаційні технології при раціональному обґрунтуванні їх вибору і грамотному використанні може досягати до 81% на кожний вкладений долар.

Грамотне використання означає, що користувач у сьогоденні повинен мати певний рівень інформаційної культури (культури зі ставлення до інформації), тобто вміти цілеспрямовано працювати з інформацією і використовувати для її отримання, обробки і передачі комп'ютерну інформаційну технологію, сучасні технічні засоби і методи. Інформаційна культура пов'язана із соціальною природою людини і являє собою продукт різноманітних творчих здібностей. Вона виявляється у наступних аспектах:

- у конкретних навичках використання технічних пристроїв;
- у здібності використовувати у своїй діяльності комп'ютерні інформаційні технології;
- в умінні витягати інформацію з різних джерел (періодичного друку, електронних комунікацій), подавати її у зрозумілому вигляді та вміти її ефективно використовувати;
- у володінні основами аналітичної переобробки інформації;
- в умінні працювати з різними видами інформації;

- у знанні особливостей інформаційних потоків області діяльності фахівця.

Інформаційна культура вбирає в себе знання тих наук, які сприяють її розвитку та пристосуванню до конкретного виду діяльності (кібернетика, інформатика, теорія інформації, математика, теорія проектування баз даних тощо). Невід'ємною частиною інформаційної культури є знання нових інформаційних технологій і вміння їх застосовувати як для автоматизації рутинних операцій, так і в неординарних ситуаціях, які потребують нетрадиційного творчого підходу.

Термін "нові" підкреслює новаторський характер інформаційної технології. До таких технологій належать і комунікаційні технології, які застосовуються в ДПСУ для забезпечення передачі інформації. Основні характерні риси нової інформаційної технології показані у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Основні характерні риси нової інформаційної технології

Методологія	Основна ознака	Результат
Принципово нові засоби обробки інформації	"Вбудовування" у технологію управління	Нова технологія комунікацій
Цілісні технологічні системи	Інтеграція функцій спеціалістів і менеджерів	Нова технологія обробки інформації
Цілеспрямовані створення, передача, збереження і відображення інформації	Урахування закономірностей соціального середовища	Нова технологія прийняття управлінських рішень

І останнє зауваження, інформаційні системи і інформаційні технології тісно пов'язані між собою, а отже, реалізація функцій інформаційної системи неможлива без знання орієнтованої на неї інформаційної технології, але це не означає, що інформаційна технологія не може існувати поза сферою інформаційної системи.

2.2. Вплив інформатизації державних податкових інспекцій на ефективність регіонального податкового менеджменту

Відродження економіки України після світової економічної кризи на сьогодні відбувається значною мірою завдяки свідомості суспільства, розвитку інтелектуальної діяльності, підвищенню технологічного рівня виробництва та поширенню сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій.

Основи розвитку інформаційного суспільства в Україні визначені Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки».

Реалізація стратегії розвитку інформаційного суспільства має забезпечити побудову суспільства, орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх і спрямованого на формування інноваційної моделі розвитку високотехнологічного суспільства, в якому кожен громадянин має можливість створювати й накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися й обмінюватися ними, щоб дати змогу кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал для забезпечення особистого й суспільного розвитку та підвищення якості життя.

На розвиток регіонального податкового менеджменту значно впливає інформатизація Державної податкової служби України, яка являє собою об'єктивний процес, що має охоплювати всю галузь оподаткування.

Основним показником, завдяки якому можна визначити рівень впливу інформатизації ДПС України на ефективність податкового менеджменту, є цілісна інформаційно-аналітична система, спрямована на детінізацію економіки та підвищення податкових надходжень до Державного бюджету та бюджетів регіонів. У зв'язку із цим особливої актуальності набуває дослідження питань щодо аналізу впливу інформатизації ДПС України на ефективність регіонального податкового менеджменту.

Протягом тривалого часу правового забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності державних податкових інспекцій як одного з

пріоритетних напрямків роботи контролюючих органів не було. Право на отримання інформації, визначення джерел її надходження до органів ДПСУ, перелік такої інформації та періодичність її надання іншими органами державної влади й місцевого самоврядування, порядок обробки та використання податкової інформації були відображені епізодично в різних законодавчих актах і спрямовані в основному на проведення попередніх податкових розслідувань щодо окремих платників податків. Прийняття Податкового кодексу України дозволило перетворити інформаційно-аналітичне забезпечення органів ДПСУ на цілісну систему, спрямовану на загальний аналіз результатів господарської діяльності платників податків. Серед завдань, що мають вирішити цей вид забезпечення функціонування діяльності ДПС України, можна виділити такі: забезпечення покращення адміністрування, спрямування податкового контролю на тих платників податків, що ухиляються від виконання податкового обов'язку, зменшення навантаження на сумлінних платників податків тощо.

Основною метою створення автоматизованої інформаційної системи в податковій службі є досягнення такого рівня управління функціонуванням системи оподаткування, який зробить можливим комплексне вирішення поставлених завдань:

- виконання в указані терміни розрахунків;
- автоматизацію процесу обліку платників податків (юридичних і фізичних осіб);
- облік податків і платежів;
- ухвалення оптимальних рішень щодо прогнозування податкових надходжень.

Для того, щоб з'ясувати, як впливає інформатизація ДПС України на регіональний податковий менеджмент, розглянемо більш детально процес інформатизації державних податкових інспекцій. Інформатизація державних податкових інспекцій досягається шляхом широкого впровадження сучасних програмних продуктів для забезпечення взаємодії влади та суспільства. Для

створення умов для прискорення інформатизації органів влади, впровадження програмних продуктів, які мають забезпечити надання широкого спектру адміністративних послуг через мережу Інтернет, призначені завдання та заходи Державної цільової науково-технічної програми використання в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом.

Інформатизація ДПСУ, перш за все, залежить від організаційної структури Державної податкової служби, тому ми розробили схему організаційної структури інформаційної системи ДПС України, яка представлена трьома організаційними рівнями: стратегічним, тактичним і виконавчим. Відповідно до цих рівнів розподілені організаційна структура та структура інформаційно-аналітичної системи ДПС України в цілому. Як свідчать дані (рис. 2.4), організаційна структура ДПС України та структура її інформаційної аналітичної системи тісно пов'язані між собою.

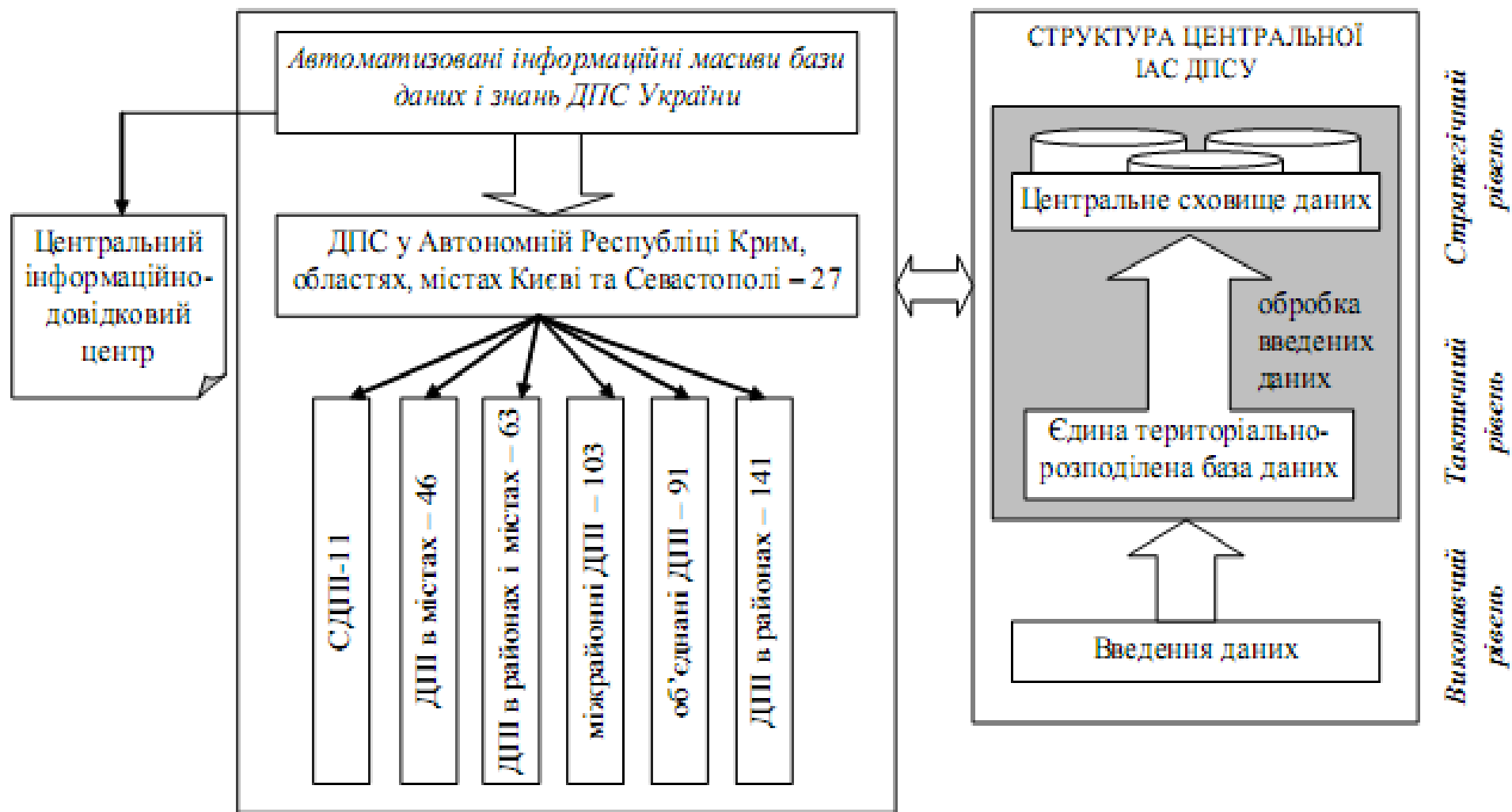

Рис. 2.4. Схема організаційної структури інформаційної системи ДПС України

Наприклад, на державному рівні є доступ до центрального сховища даних, інформація до якого надходить з єдиної територіально-розподіленої бази даних, введення даних до якої здійснюється на рівні міських і районних державних податкових інспекцій. Так, наприклад, районні й міські податкові інспекції Сумської області готують оперативну інформацію, яка є первинною та часто поновлюється. Оперативна інформація – основа в інформаційній ієрархії автоматизованих систем. Оброблення оперативної інформації – це робота, пов'язана зі збиранням, контролем і первинною обробкою даних, формуванням нових документів, довідок, звітів, що збільшує ефективність функціонування податкового менеджменту на регіональному та державному рівнях.

Дослідження показало, що найбільше інформаційне навантаження в роботі податкових органів покладено на нижній організаційний рівень – районні та міські ДПІ. Саме на цьому рівні з'являється первинна інформація, пов'язана з роботою безпосередньою з платниками податків (юридичними та фізичними особами).

Автоматизація збирання й обробки інформації на робочих місцях у податкових органах забезпечує повноту, точність і актуальність аналітичних матеріалів та документів з оподаткування, прискорює їх підготовку, а використання спеціального програмного забезпечення сприяє зростанню продуктивності праці. За допомогою програмного забезпечення з міських (районних) ДПІ до обласної ДПС надходять файли, в яких міститься регламентована звітна інформація про платників податків, стан податкових платежів, дотримання платіжної дисципліни тощо, згідно з термінами її надання.

Здійснювана в Україні модернізація податкової служби дозволила на регіональному рівні майже в кожній області України, починаючи з 2000 р. здійснювати подальший розвиток і впровадження систем електронного документо-обігу й електронного цифрового підпису.

Слід констатувати той факт, що ефективність регіонального податкового менеджменту під впливом інформатизації ДПС України значно зросла завдяки

таким діям, як:

- перехід до електронного документообігу й удосконалення АІС «Атлас» і «Аседо» й іншого програмного забезпечення;
- введення в користування внутрішньої електронної пошти;
- упровадження системи конференц-зв'язку з регіональними (районними) ДПСУ;
- удосконалення електронних програм, їх стабільна робота, інсталяція та контроль.

Підрозділи, задіяні у створенні інноваційної інформаційної системи:

- адміністративно-господарський підрозділ;
- підрозділ інформатизації процесів оподаткування;
- організаційно-розпорядчий підрозділ;
- інші підрозділи ДПС.

Дослідження дає підстави стверджувати, що результатами інформатизації є:

- а) скорочення витрат робочого часу;
- б) виключення паперового документообігу;
- в) зручність для адміністрування й користування.

Проведене дослідження також дає підстави стверджувати, що інформаційна система Державної податкової служби на регіональному рівні – це сукупність інформації, апаратно-програмних і технологічних засобів, засобів телекомунікації, баз і банків даних, методів і процедур, щодо платників податків, а також персоналу управління, який реалізує функції збирання, нагромадження й оброблення інформації для підготовки ухвалення ефективних управлінських рішень щодо проблем оподаткування. Система інформаційного забезпечення передбачає створення єдиного інформаційного фонду, систематизацію й уніфікацію показників і документів, розроблення засобів формалізованого опису даних тощо.

До складу інформаційного забезпечення входять: методичні й інструктивні документи; єдина система класифікації та кодування;

інформаційна база, яка поділяється на нормативно-довідкові файли й файли оперативної інформації.

Методичні та інструктивні документи – це правові й нормативно-довідкові документи (закони, укази, постанови органів державної виконавчої влади та ДПС України) й організаційно-методичні документи ДПС України (накази, директиви, інструкції, методики, рішення колегій ДПС тощо), які стосуються процесів створення й експлуатації автоматизованої інформаційної системи (АІС), розв'язання питань, що їх вона має вирішувати. Щоб уможливити доступ до інформації за умов автоматизованої обробки, її потрібно попередньо класифікувати та кодувати. На теперішній час в податкових органах користуються слідучими інформаційно – телекомунікаційними системами :

СИСТЕМА			ОПИС СКЛАДОВИХ СИСТЕМИ
№ з/п	НАЗВА	СКЛАДОВІ СИСТЕМИ	
1	ІТС «Податковий блок»	1.1 Підсистема «Реєстрація платників податків	Пошук платників податків, Ведення ДРФО, Облік ПП, Реєстр об'єктів оподаткування, Ведення окремих реєстрів, Об'єкти нерухомого майна, Облік РРО
		1.2 Підсистема «Обробка податкової звітності та платежів	Приймання звітності (перегляд, обробка і опрацювання), Довідники, реєстри, аналітичні довідки
		1.3 Підсистема «Облік платежів»	Початкова організація, Облік розстрочок (відстрочок), Облік банкрутів, повернення помилково/надміру сплачених сум (ст.43 ПКУ), Інформація з ДКУ, Повернення надміру утриманих (сплачених) сум ПДФО, Розподіл коштів ДКУ, Ведення ІКП, Коригування ІКП (зобов'язання) Податковий борг, Заборгованість з ЄСВ, Торгові патенти, Плата за землю, Плата за нерухомість, Транспортний податок, Списання/поновлення, Облік переplat, Облік ПДВ, СЕАРП, Звітність і довідки, Рознесення декларацій, контрольовані операції, Обробка запитів (заяв), Єдиний рахунок, Звітність для органів місцевого самоврядування
		1.4 Підсистема аудит»	Перевірки, ППР, Інформація, Звіти
		1.5 Аналітична підсистема	Адміністрування звітів, Моніторинговий центр, Перегляд результатів співставлення (в архівному режимі), у т.ч. Картка платника в ІТС «Податковий блок», Робота Комісії, АІС «Скарга», АІС «Суди»
		1.6 Адміністрування системи	Адміністрування користувачів, Перегляд журналу подій у системі
		1.7 Підсистема «Реєстрація та облік реєстраторів розрахункових операцій та книг обліку розрахункових	Формування зведеної інформації «Показники використання реєстраторів розрахункових операцій та книг обліку розрахункових операцій»

		операцій»	
2	ІТС «Управління документами»		ІТС «Управління документами» забезпечує автоматизацію процесів реєстрації вхідної, вихідної та власної розпорядчої кореспонденції, обліку документів у Головному управлінні ДПС у Сумській області, контроль виконання доручень, зберігання електронних копій документів
3	ІТС «Єдине вікно подання електронної звітності»	3.1 Архів електронної звітності	Перегляд:податкової та іншої звітності, податкових накладних(перелік ПН/РК,реєстр ПН/РК, реєстр ПН/РК товар),реєстру операцій СЕА ПДВ та аналітики за операціями, ЄРАН 2019(реєстр АН, заявки на поповнення, заявки на переміщення ТЗ, пересувні акцизні склади), ЄРАН, реєстру сум акцизного податку, реєстру операцій обсягів пального (СЕА РПСЕ та СЕА РП), реєстру товарно-транспортних накладних на переміщення спирту етилового та алкогольних напоїв, договорів про визнання електронних документів. Електронні сервіси для платників, пошук ІР адреси, моніторинг дій користувачів, виконання рішень суду, виконання рішень суду по СЕА ПДВ, перегляд ПН/РК за рішенням суду.
		3.2 Ліцензії на алкоголь, спирт, тютюн, пальне	Забезпечує опрацювання та перегляд даних заяв, отриманих від суб'єктів господарювання, про видачу /внесення чергового платежу/переоформлення/видачу дубліката /анулювання ліцензії на право оптової торгівлі спиртом , виробництво(спирт,алкогольні напої, тютюнові вироби), роздрібною торгівлі алкогольними напоями, сидром на перрі(без додання спирту), тютюновими виробами та право на виробництва, зберігання, оптової та роздрібною торгівлі паливом, ведення відповідних державних ліцензійних реєстрів, формування вказаних ліцензій, рішення про недоліки, витягів із реєстру ліцензії, зміну її стану тощо, ведення ліцензійної справи по кожній ліцензії
4	ІТС «Електронний кабінет»	4.1 Електронний кабінет	Забезпечує представникам контролюючих органів на акцизних складах та податкових постах вносити інформацію до Єдиного реєстру товарно – транспортних накладних на переміщення спирту етилового та алкогольних напоїв інформації щодо підтвердження ТТН на переміщення алкогольних напоїв та інформацію щодо доставки спирту етилового
5	Аналітичний блок(системи, що взаємодіють з ІТС ДПС)	5.1 АІС «Податки» 5.1.1 Відокремлений облік	Формування звітів за ф.1-П з врахуванням відокремленого обліку платежів
		5.1.2 Складові суми переплат	Звіт про надміру сплачені суми податків, зборів, платежів до бюджету та суми платежів, які сплачені та будуть нараховані у наступному звітному періоді
		5.1.3 Звіт про податкову заборгованість	Податкова заборгованість (звіти про податковий борг в розрізі бюджетів)
		5.1.4 Інформаційна картка платника	Реєстраційні дані платників, Податкові декларації платників податків, Митниця(вантажно – митні декларації:експорт – імпорт)
		5.2 АС «Акцизні марки»	Забезпечення введення інформації щодо руху марок акцизного збору з відповідних документів, формування звітності щодо руху марок акцизного збору, пошук за номером та серією марки акцизного збору переліку документів, на підставі яких здійснюється рух марки акцизного збору
6	ІТС «Державний реєстр фізичних осіб –	6.1 Державний реєстр фізичних осіб – платників податків	Реєстраційний номер облікової картки платника податків, ПІБ, дата народження, місце народження, місце проживання, для іноземців:громадянство та номер, що використовується підчас оподаткування в країні

	платників податків		громадянства, джерела отриманих доходів, суми нарахованих та /або отриманих доходів, суми нарахованих та/або сплачених податків, інформацію про податкову знижку та податкові пільги платника податків, серія, номер свідоцтва про народження, паспорта(аналогічні дані іншого документа, що посвідчує особу), ким і коли виданий, інформація про фізичних осіб, які померли
7	ІТС «Фінанси і персонал»	ДПС «Кошторис»	

Таким чином, на ефективність регіонального податкового менеджменту значно впливає розвиток і впровадження інформаційних систем у діяльність податкових органів. Інформатизація ДПС України має два аспекти, що сприяє формуванню протягом короткого терміну податкової інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень посадовими особами податкових органів, а також інформаційного забезпечення платників податків, котрі повинні знати, які права вони мають, які податки та коли їм необхідно сплачувати, які податкові пільги можуть на них поширюватися, як вони можуть діяти, щоб не порушити податкове законодавство. Тому платникам податків податкові органи зобов'язані надавати інформацію про правильність заповнення декларацій, обчислення податків, своєчасне виконання податкових зобов'язань, можливі санкції за порушення обов'язку, адже це теж охоплюється інформаційно-аналітичним забезпеченням діяльності ДПС.

Перспективними напрямками, на нашу думку, є наукове дослідження питань:

- 1) упровадження новітніх технологій, які розвивають тісні партнерські відносини держави та платників податків;
- 2) удосконалення системи електронної звітності платників податків, що залишається для державних податкових інспекцій одним із важливих напрямків поліпшення процесу обслуговування платників податків, а також нових електронних сервісів для платників податків;
- 3) створення індивідуального аккаунту з інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом для кожного платника податків на офіційному інтернет-порталі ДПС України – юридичної особи, приватного підприємця чи найманого працівника; а створення зручного інтерфейсу дозволить підприємцеві за лічені

хвилини й у будь-який час сплатити податки та подати звіт.

2.3. Суперечності розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності державних податкових інспекцій

Протягом тривалого часу правового забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності державних податкових інспекцій (далі - ДПІ), як одного з пріоритетних напрямів роботи контролюючих органів, не існувало. Право на отримання інформації, визначення джерел її надходження до ДПІ, перелік такої інформації та періодичність її надання іншими органами державної влади і місцевого самоврядування, порядок обробки та використання податкової інформації тощо були відображені епізодично в різних законодавчих актах, і спрямовані, в основному, на проведення попередніх податкових розслідувань щодо окремих платників податку.

Прийняття Податкового кодексу України дозволило перетворити інформаційно-аналітичне забезпечення ДПІ у цілісну систему, спрямовану на загальний аналіз результатів господарської діяльності платників податків. Серед завдань, які покликаний вирішити цей вид забезпечення функціонування діяльності ДПІ можна виділити такі: забезпечення покращення адміністрування, спрямування податкового контролю на тих платників податків, що ухиляються від виконання податкового обов'язку, зменшення навантаження на сумлінних платників податків тощо.

Сутність поняття інформаційно-аналітичне забезпечення необхідно досліджувати через використання двох основних понять: сутності інформаційного та аналітичного забезпечення, які, у свою чергу, варто розглядати через семантику термінів «інформація», «аналітика» та «забезпечення».

Законодавче визначення інформації викладено в Законі України «Про інформацію», стаття 1 якого під інформацією розуміє документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у

суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі [12]. Податкова інформація, будучи різновидом інформації, визначається у законі, як «сукупність відомостей і даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності й необхідні для реалізації покладених на органи державної податкової служби завдань і функцій» (ст. 25-1 Закону).

Податкова інформація є власністю держави і може використовуватись лише для визначених податковим кодексом України цілей. Порядок подання податкової інформації органом ДПІ визначається Кабінетом Міністрів України. Відомо, що без інформації немає процесу управління, без неї неможливо сформулювати мету управління, оцінити ситуацію, визначити проблеми, спрогнозувати розвиток подій, підготувати управлінські рішення, проконтролювати їх виконання тощо. Джерело інформації - це система, компоненти якої забезпечують розміщення, доступність і цілісність інформації відповідно до її призначення. У ст. 72 Податкового кодексу України визначені джерела інформації, а також виключний перелік інформації, який надається платниками податків та податковими агентами, що обробляється, зберігається та може використовуватись у діяльності контролюючих органів.

До особливостей інформації в ДПІ можна віднести наявність суб'єктів та об'єктів інформаційних відносин. Суб'єктами інформаційних відносин у процесі діяльності державних податкових інспекцій є співробітники податкової служби, уповноважені на ведення цієї діяльності, а також фізичні та юридичні особи, об'єднання громадян, міжнародні організації, релігійні організації, суб'єкти владних повноважень, інші фінансові установи; міжнародні організації. Об'єктами інформаційних відносин є документована або публічно оголошувана інформація про події та явища в галузях економіки, міжнародній, соціальній та інших сферах.

Виходячи з принципів методології системного підходу, процеси проектування й здійснення діяльності в ДПІ неможливі без постійного одержання, аналізу і використання інформації, яка має ґрунтуватися на

належному інформаційному забезпеченні.

В юридичній літературі під забезпеченням діяльності податкових органів у широкому сенсі розуміють систему відповідно наукових і практичних напрямків оптимізації діяльності ДПП при реалізації покладених на неї функцій.

Аналітична робота у державних податкових інспекціях здійснюється всіма підрозділами всіх рівнів у межах компетенції. На думку М.М. Касьяненка, М.В. Гринюка та П.В. Цимбала, аналітична робота в ДПС України - це постійна дослідна діяльність, що охоплює широкий комплекс організаційних заходів і методичних прийомів для вивчення і оцінки інформації про стан дотримання податкового законодавства, результати практичної діяльності ДПП України з виконання поставлених перед ними завдань, а також про умови, у яких ці завдання виконуються.

Податковий кодекс України визначає інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності ДПП, як комплекс заходів із збору, опрацювання та використання інформації, необхідної для виконання державними податковими інспекціями покладених на них функцій та завдань (п. 71.1 ст. 71 Кодексу).

Мета інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності ДПП, полягає в тому, щоб на базі зібраних висхідних даних одержати опрацьовану, агреговану інформацію, яка має слугувати основою для прийняття відповідних управлінських рішень. Ця мета досягається шляхом вирішення таких завдань: збирання первинної інформації, її зберігання, перерозподіл між структурними підрозділами органів та їх працівниками, підготовка до переробки, власне переробка, надання суб'єкту управління у переробленому вигляді, забезпечення прямих і зворотних зв'язків у її циркуляції тощо. При сучасних потоках інформації ефективне вирішення цих завдань неможливе без використання засобів обчислювальної техніки та нових інформаційних технологій.

Інформаційно-аналітичне забезпечення державних податкових інспекцій здійснюється в рамках правового поля України інформаційно-аналітичними структурами (як правило, відповідними територіальними органами ДПСУ та управліннями залежно від завдань і функцій, що на них покладені), які

працюють з інформацією повсякденно, тому їх діяльність повинна ґрунтуватися насамперед на нормативній базі, що містить основні положення про роботу з інформацією (пошук, використання, надання інформації тощо).

В основі інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування державних податкових інспекцій повинна лежати інформаційно-аналітична діяльність, яка фактично є одним із способів здійснення податкового контролю. (п. 62.1.2 ст. 62 Кодексу). Базою підвищення якості контролюючої роботи за рахунок диференційованого податкового контролю повинен стати аналіз і накопичення аналітичної інформації за результатами попередніх перевірок підприємницьких структур щодо дотримання податкового законодавства.

Яскравим прикладом інформаційно-аналітичної діяльності ДПС України є періодичне здійснення узагальнення податкових консультацій, які стосуються значної кількості платників податків або значної суми податкових зобов'язань, та затвердження наказом узагальнюючих податкових консультацій, які підлягають оприлюдненню (п. 52.6 ст. 52 Кодексу). Мета - надання підприємцям можливості знати єдину позицію ДПС України щодо спірних питань законодавства, замість нинішніх листів з різними позиціями окремих структурних підрозділів ДПС України по одному і тому ж питанню або анонімних роз'яснень «Єдиної бази податкових знань».

Важливе значення у інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності державних податкових інспекцій має інформаційно-аналітична система, тобто суспільна структура, що включає інформаційні технології, інформаційні системи й інформаційні ресурси для здійснення інформаційно-аналітичної діяльності.

Інформаційно-аналітична система - це автоматизована організаційно-технічна система, у якій реалізується технологія накопичення, зберігання, обробки інформації з використанням технічних засобів її обробки (засоби обчислювальної техніки і зв'язку), програмного забезпечення, а також відповідних методів і процедур.

Інформаційно-аналітична система в державних податкових інспекціях -

це взаємопов'язана сукупність засобів, методів і персоналу, що використовуються для забезпечення збирання, зберігання, обробки, пошуку, аналізу і передачі інтелектуальної (правової, статистичної, аналітичної та іншої) інформації з метою прийняття рішень та виконання поставлених перед ДПС завдань і цілей. Ця система є підґрунтям для створення нових електронних сервісів для платників податків. Наразі офіційний веб-сайт ДПС України надає чимало сервісів, що суттєво спрощують навігацію для сумлінних підприємців (наприклад, «Форум», «Єдина база податкових знань», «Бази даних платників ПДВ», «Анульовані свідоцтва платників ПДВ»).

Головна мета функціонування інформаційно-аналітичної системи в державних податкових інспекціях полягає в тому, щоб на підставі зібраних початкових даних отримати похідну, підсумкову інформацію, яка буде складати основу для підготовки відповідних управлінських рішень.

До основних робіт, що мають виконуватися інформаційно-аналітичною системою, належать: планування стратегічного розвитку ДПС України; моделювання та прогнозування (створення імітаційних моделей впливу податкового законодавства на стан економіки в цілому та окремі її галузі); управління ризиками; аналіз ефективності діяльності структурних підрозділів ДПСУ; поточне планування; формування регламентних та структурованих звітів із задовільним рівнем деталізації; виконання нерегламентованих, довільних запитів; візуалізація даних (представлення інформації у вигляді списків (звітів), графічних діаграм, графіків, малюнків, мультиплікативних зображень, таблиць тощо).

При створенні інформаційно-аналітичної системи державних податкових інспекцій її основними елементами є бази даних; системи обробки даних (у системах прийняття рішення); автоматизовані робочі місця, які реалізують свою роботу на базі сучасних електронно-обчислювальних машин та засобів зв'язку. Первинними елементами інформаційно-аналітичної системи є периферійні об'єктно-спеціалізовані автоматизовані інформаційні підсистеми.

Інформаційно-аналітичне забезпечення має два аспекти і включає також

забезпечення платника податків: він повинен знати, якими правами він наділений, які податки і коли йому необхідно сплачувати, які податкові пільги можуть на нього поширюватися, як він може діяти, щоб не порушити податкове законодавство. Тому платникові податків має надаватися інформація про правильність заповнення декларації, обчислення податків, своєчасне виконання податкового обов'язку, можливі санкції за порушення такого обов'язку, адже це теж охоплюється інформаційно-аналітичним забезпеченням діяльності ДПС.

Перспективним у подальшому, на нашу думку, є наукове дослідження питань, пов'язаних із впровадженням технологій, які розвивають тісні партнерські відносини держави і платників податків, нових механізмів звітування платників податків шляхом подання податкової звітності засобами електронного зв'язку, що залишається для державних податкових інспекцій одним із важливих напрямків поліпшення процесу обслуговування платників податків, а також нових електронних сервісів для платників податків. Кінцевим результатом розвитку електронних сервісів повинно стати створення персонального аккаунту кожного платника податків на офіційному Інтернет-порталі ДПС України - юридичної особи, приватного підприємця чи найманого працівника. А створення зручного інтерфейсу дозволить за лічені хвилини та в будь-який час для підприємця сплатити податки та відзвітувати про це.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПОДАТКОВИХ ІНСПЕКЦІЙ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Діяльність податкових органів у зарубіжних країнах: досвід інформатизації для України

Закони з питань оподаткування в Україні розроблено з урахуванням норм європейського податкового законодавства, а також аспектів податкової політики ГАТТ/СОТ та інших міжнародних економічних організацій. Проте, практика, з якою стикаються суб'єкти підприємницької діяльності при здійсненні податкового контролю в Україні та у зарубіжних країнах, суттєво відрізняється.

Проблеми та перспективи діяльності податкових органів у зарубіжних країнах постійно обговорюються у наукових колах, на міжнародних зустрічах, конференціях, семінарах і брифінгах.

При аналізі діяльності податкових органів у зарубіжних країнах необхідно виділити кілька базових принципів на яких будується податкова система, зокрема:

- побудова відносин між платником податків і податковими органами на принципах рівноправності і балансу прав і обов'язків сторін;
- відповідність засобів поставленим цілям. Відбір об'єктів здійснюється з позиції високої ймовірності виявлення порушень і, отже, збільшення обсягу донарахувань;
- невідворотність покарання. Будь-які спроби обману держави з боку платника податків будуть виявлені і приведуть до несприятливих наслідків.

У багатьох країнах співпраця з органами контролю відбувається за рахунок вдосконалення взаємовідносин платника податків та податкових органів. Більшість країн з розвиненим податковим адмініструванням прийшло

до висновку, що побудова податкових правовідносин на основі зазначених вище принципів позитивно впливає на підвищення законслухняності платників податків, добровільну сплату ними податків і в кінцевому рахунку на податкові надходження.

Крім того, рівень добровільного дотримання податкового законодавства росте за рахунок роботи над правовою грамотністю і інформованістю суспільства, впровадження на рівні громадянського обов'язку в свідомість громадян виконання податкових зобов'язань.

Стандарт обслуговування платників податків Служби внутрішніх доходів Ірландії гарантує: послідовність, справедливість і конфіденційність; ввічливість і люб'язність у спілкуванні; достовірність інформації та право платника податків на скарги, перевірки і апеляції.

Хартія прав платників податків податкової служби Австралії проголошує неупередженість спілкування, перевірку дій служби, пояснення прийнятих рішень, чесність і професіоналізм у веденні справ. Підвищена увага за кордоном приділяється створенню умов, за яких зростає рівень добровільного дотримання платниками податків податкового законодавства.

На думку фахівців податкових органів Швеції, добровільна сплата податків досягається за рахунок: налагодженого апарату контролю, що характеризується профілактикою, точністю та передбачуваністю; довіри платників податків, впевнених у гарній роботі податкової системи та виконанні податковими органами своїх завдань; введення доступних для розуміння правил оподаткування.

У Великобританії, крім принципів справедливості, сприяння і ясності, особлива увага приділяється якості обслуговування платників податків.

У Бельгії, за бажанням платника податків, податкові органи допомагають йому визначити перелік податків та платежів, які йому необхідно сплачувати. В Україні платник податків повинен самостійно визначати, які податки та платежі, відповідно до законодавства він має сплачувати. Це в свою чергу доволі часто призводить до ситуації, коли сумлінному платнику податків

призначаються штрафні санкції за податками, що не були визначені та сплачені ним не з метою ухилення від оподаткування, а по незнанню.

Це викликає у платника податків почуття несправедливості та недовіру до податкової служби [25].

Однією з поширених форм діяльності податкових органів в іноземних податкових системах є інститут попереднього податкового регулювання. Його сенс полягає в узгодженні платником податків з податковим органом податкових наслідків угод, питань ціноутворення, розподілу прибутку, інвестиційних проектів, інших господарських операцій до їх фактичного здійснення. У західноєвропейських країнах дані відносини оформляються у формі: укладення податкових угод; отримання індивідуальних консультацій.

Згідно з положеннями Зводу фіскальних процедур Франції фіскальний рескрипт дає платнику податків право направити у фіскальний орган запит про правомірність планованої операції. Таким чином, він використовує право отримати податкову консультацію до укладення контракту. Прийняте податкове рішення є обов'язковим як для податкових органів, так і для платника податків, і зміні не підлягає. У разі відсутності відповіді у передбачені терміни платник податків здійснює дії з позиції їх повної правомірності, при цьому в майбутньому податкові органи не вправі розглядати дану угоду як правопорушення.

Аналогічна процедура є в США. Її реалізація відбувається двома способами. Перший – це тлумачення публікуються податковим органом нормативних актів. Другий – письмові відповіді податкового органу платнику податків, який звернувся з попереднім запитом по угоді, яку він має намір укласти.

В Ізраїлі можна звертатись за консультацією до укладання угоди, під час і після його вчинення, при цьому головна умова – подати прохання про податкове вирішення до терміну здачі річного звіту.

У Німеччині процедура рескрипту обмежена консультуванням платників податків з питань оподаткування заробітної плати, митних зборів чи оцінки

фактичних ситуацій у зв'язку з проведенням фіскального контролю. Опубліковані позиції, висловлені податковою адміністрацією, стають обов'язковими для неї, але при цьому не накладають обмежень на суд.

Висновок податкових угод можна розглядати як свого роду гарантію в стосунках платника податків та держави, а їх відсутність може перетворити податковий контроль в знаряддя свавілля і важіль тиску на сумлінного платника податків [59].

Податкове законодавство багатьох західних країн відрізняється детальним доопрацюванням. При цьому податкове право займає особливе місце в загальній системі прав цих держав. Найважливішим аспектом податкового законодавства є те, що в ньому не діє принцип презумпції невинності і вага доказів при розгляді судових позовів за податковими справами завжди лежить на платниках податків. Обвинувачений (підозрюваний) при цьому не має права на відмову від дачі свідчень, які можуть бути використані проти нього в ході судового розгляду. Схожі правові норми діють у США, Франції, Німеччині, Швейцарії та деяких інших країнах.

У податковому законодавстві передбачені істотні виключення з громадянських прав і свобод, які задекларовано в конституціях багатьох країн: недоторканність житла, таємниця листування та ін. За твердженнями західних спеціалістів, дії влади, які в деяких випадках класифікуються як «втручання в приватне життя», в податковому праві розглядається як норма. Наприклад, при заповненні податкової декларації платник податків зобов'язаний повідомити відомості не лише про фінансове положення своєї сім'ї, а також про стан здоров'я, внески у фонди різних суспільних і політичних організацій та будь-які інші відомості, які податкові органи будуть вважати необхідними для нарахування суми податку. Так, у Швейцарії в податковій декларації вказуються дані про рухоме і нерухоме майно (по відношенню до автомобіля – марка, рік придбання, ціна), про наявність дорогоцінностей (вироби із золота, діамантів і т.п.), ощадні книжки із зазначенням номера, залишків вкладів, назв банків і т.д. [20].

У багатьох країнах активно застосовується процедура «візиту і конфіскації», яка полягає у наділенні співробітників податкових відомств правом проводити обшуки за наявності дозволу судової влади. Дозвіл дозволяє проникати в торгові і приватні приміщення, збирати інформацію і документи, здатні довести дане шахрайство: таємна або фіктивна діяльність, приховування або передача доходів, фальсифікація в податковій пільзі.

Окремим напрямком підвищення ефективності податкового контролю в зарубіжних країнах є координація дій різних органів державної влади та розробки комплексних методів протидії відходу від сплати податків і зборів та виконання положень податкового законодавства.

Партнерами італійських податкових органів в обміні інформацією є:

- торговельна палата промисловців, ремісників і працівників аграрного сектору; податкова поліція;

- податковий архів і картотека платників податків; відомство автомобільного реєстру цивільних транспортних засобів.

У Фінляндії ведеться розширений банк даних податкової служби, сформований і поповнюваний загальнодоступною інформацією. У зазначеній базі містяться дані кредитних бюро, аудиторів, реєстрів акціонерів компаній, кадастру об'єктів нерухомості, інформація про пайовиків, директорів, керуючих та інших фінансово відповідальних особах. Фінськими податковими органами ведеться активна боротьба з економічними злочинами. Вся робота по виявленню незаконних угод і структур ведеться через перевірки конкретних громадян, що входять в певні групи ризику, і відстеження їх персональних зв'язків.

Значні зусилля в зарубіжних країнах спрямовані на спрощення умов оподаткування. Робота спрямована на позбавлення громадян від збирання і представлення інформації про самих себе в податкові органи і передачу цієї функції у відання податкових органів. Платникам податків залишається тільки сплатити податки у разі згоди з пред'явленої сумою податку. Даний спосіб втілюється у вигляді системи утримання податку у джерела виплати, яка вже

давно й успішно застосовується практично у всіх європейських країнах.

При забезпеченні податкового контролю у відносинах платника податків та податкових органів важлива роль належить спеціалізованим фірмам – податковим агентам, які займаються підготовкою податкових декларацій. Всі країни намагаються створити для них пільгові умови, проводять державну політику, підтримуючу дану технологію обліку податків (коли платникам вигідно звернутися до податкового агента та податковим агентам вигідно здійснювати свій бізнес).

У США одна з найбільш великих компаній, що виконують послуги податкового агента, нараховує по країні більше 26 тисяч пунктів по консультуванню платників податків та надання послуг сприяння в заповненні податкових декларації. В Австралії послугами податкових агентів користуються 75% платників податків.

Судова практика найкрупніших країн Заходу свідчить про те, що злочини в фінансовій сфері, у т.ч. і при податкових правопорушеннях, практично завжди є «консенсусними», тобто здійснюються за попередньою домовленістю сторін (наприклад, між суб'єктами оподаткування або між ними і корумпованими представниками влади).

При цьому використовується як недосконалість законодавчих актів і «допомога» корумпованих чиновників, так і традиційні способи ухилення від сплати податків шляхом приховування прибутків, проведення складних міжбанківських комбінацій і багатоканального «просування» грошей в різні сфери тіньової економіки. Спеціалісти відзначають складність документування і формування доказової бази подібних злочинів, оскільки основні учасники протиправних дій глибоко законспіровані, а їх дії, як правило, ретельно сплановані і добре організовані.

Тому в більшості західних країн податкові судові позови виключені із сфери майнових позовів і по суті прирівняні до карних справ. Відповідно, за навмисне приховування прибутків від оподаткування законодавством передбачені такі ж суворі покарання, як і за карні злочини.

Специфіка податкового законодавства і складність судового розгляду справ про правопорушення в податково-фінансовій сфері обумовили створення в деяких західних країнах, наприклад, в США і Німеччині, інституту «податкових судів», які, діючи в загальних рамках системи юстиції, займаються виключно розглядом позовів з податкових питань. В ці ж судові органи можуть бути оскаржені рішення податкових властей про застосування фінансових санкцій (про накладення штрафу, арешту на майно тощо).

Необхідно зазначити, що всеохоплюючий контроль над грошовими операціями населення зі сторони податкових служб, а через них і зі сторони правоохоронних органів, став можливим лише на основі бурного розвитку систем безготівкових розрахунків.

Основною формою платежів в таких країнах, як США, Німеччина, Англія, Франція, Японія, Канада та ряді інших країн стало використання пластикових кредитних карток. В США, наприклад, лише 3% розрахунків за товари і послуги здійснюється за готівку. До початку 90-рр. на виплату заробітної плати через банківські рахунки було переведено 99% робочих і службовців в США і Канаді, 95% - в Англії [29].

Зазначимо, що податкові служби в західних країнах у значній мірі наділені повноваженнями правоохоронних органів. Органи податкових розслідувань (слідчий апарат) по суті являють собою спеціалізовані поліцейські служби, які часто використовують при проведенні фінансових розслідувань такі специфічні методи, як негласне спостереження, опитування свідків із оточення підозрюваної особи, перевірка поштових відправлень і прослуховування телефонних розмов, залучення платних інформаторів.

Таким чином, наділення податкових служб західних країн деякими правами і функціями правоохоронних органів, зокрема створення в рамках цих служб підрозділів податкових розслідувань, які використовують специфічні методи роботи, характерні для спецслужб, дозволяє істотно підвищити ефективність фінансового контролю в області оподаткування. З іншого боку, тісна взаємодія податкових органів з правоохоронними та спецслужбами

насамперед по лінії обміну інформацією сприяє помітній боротьбі з іншими, загальнокримінальними видами злочинності [20].

Сучасна система господарювання, в епоху інформатизації суспільства, вимагає серйозно удосконалення, що в свою чергу позначається і на процесах ведення обліку та подання звітності підприємств. Адже глобалізація наукових, технічних і економічних процесів потребує значно більшого, до того ж оперативного обсягу інформації, що використовується для управління цими процесами.

З метою спрощення процедури подання і подальшої обробки фінансової, податкової та статистичної видів звітності в Україні було запроваджено електронну звітність. Питання впровадження електронного документообігу почали підійматись порівняно нещодавно з розвитком міжнародних економічних зв'язків та умов господарювання, тому всі дослідження та публікації відрізняються своєю новизною та сміливістю пропозицій. Подання електронної звітності означає, що звітність буде сформована за допомогою спеціальної комп'ютерної програми, підписана ключами електронного цифрового підпису (ЕЦП), завантажена у файл спеціального формату, який потім необхідно відправити електронною поштою й отримати відповідь від відповідних органів про прийняття.

Документообіг, який ґрунтується на використанні електронних документів, підписаних такими самими віртуальними електронними підписами, вже давно завоював визнання у високорозвинених країнах як реальна альтернатива паперовій тяганині та ефективний інструмент оперативного ведення бізнесу.

Водночас існуючі законодавчі і нормативні документи вимагають від підприємств обов'язкового ведення переважної більшості документації і подання звітності в паперовому вигляді (навіть якщо законодавством передбачено обов'язкове документування господарських операцій та подання звітності в електронному вигляді), що призводить до зайвих витрат коштів і робочого часу. Із вищезазначеного випливає єдиний висновок – потрібно

удосконалювати систему документування, документообігу, обліку та звітності відповідно до розвитку світової економіки та інформаційних технологій.

В Україні більш швидкому і всеохоплюючому впровадженню електронної звітності заважають соціально-психологічні фактори: звички бухгалтерів до традиційного способу подання звітності, їх страх перед невідомістю (нове програмне забезпечення, шифрування підписів і печатки підприємства), а також небажання витратити зайві гроші та час, або просто їх відсутність. Вплив зазначених факторів можна значно знизити та ліквідувати, якщо керівництво і бухгалтери підприємств отримають вичерпну інформацію про переваги подання електронної звітності, повний перелік дій для переходу на електронну звітність та вартість такого переходу.

Для здійснення аналізу світового досвіду формування електронної податкової звітності у таблиці 3.1. наведено порівняння основних аспектів української та зарубіжних систем електронної звітності.

Таблиця 3.1

Систематизація світового досвіду формування
електронної податкової звітності

Країна	Способи подання	Наявність програм, можливості	Наявність ідентифікації особи	Суб'єкти процесу
США	Електронний	Спеціальні програми, схвалені службою внутрішніх доходів (IRS)	Так	Платник податків, спеціалізований оператор (арбітр), IRS
Німеччина	Електронний, поштовий	Е-mail, спеціальні програми	Так, ЕЦП	Платник податків, податкові органи
Велика Британія	Електронний	Велика кількість бухгалтерського програмного забезпечення, що може формувати необхідну звітність	Так	Платник податків, спеціалізовані кур'єри, податкові органи
Данія	Електронна пошта, Інтернет, телефонний зв'язок	Попереднє заповнення декларацій податковими органами	ЕЦП, ПІН-код	Платник податків, податкові органи
Франція	Інтернет	Сайт податкової служби	ЕЦП	Платник податків, податкові органи

Росія	Електронний, паперовий	Велика кількість бухгалтерського програмного забезпечення	ЕЦП, шифрування	Платник податків, податкові органи
Україна	Електронний, поштовий, паперовий	“Податкова звітність”, “1С: Бухгалтерія”, “БЕСТ-ЗВІТ” тощо	ЕЦП, шифрування	Платник податків, оператор електронної звітності (ЦОЕЗ), податкові органи

Дослідивши досвід зарубіжних країн світу, що використовують системи електронної звітності, можна зробити наступні висновки:

– хоча б одним із способів подання податкової звітності у всіх державах є електронний спосіб;

– в кожній країні розробляється та удосконалюється відповідне програмне забезпечення для забезпечення зручності, надійності, усунення ймовірності помилок та опісок, а також економії як матеріальних, так і трудових ресурсів;

– для захисту інформації, яка міститься в електронній податковій звітності, використовуються такі форми захисту як спеціальні формати шифрування, електронні цифрові підписи та сертифікати, громадські ключі та ідентифікаційні картки/номери для авторизації в системах електронної звітності, захищені канали телекомунікаційного зв’язку тощо;

– у деяких досліджених державах у процесі відправки податкової звітності в електронному вигляді використовуються посередники, які також можуть виступати арбітром у вирішенні спорів з питань звітування між платниками податків та контролюючими органами, що є позитивним явищем та унеможлиблює різноманітні прояви зловживань з обох сторін.

3.2. Використання Internet-технологій у податковому менеджменті

Однією із стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства є використання Інтернет – технологій для вдосконалення відносин між державою і громадянами. Для реалізації зазначеного в Україні впроваджується електронна

інформаційна система «Електронний Уряд», метою якої є розвиток демократії задля досягнення європейських стандартів якості надання електронних державних послуг, відкритості та прозорості влади для громадян, суспільних інституцій, бізнесу.

Виходячи з того, що електронне урядування є невід'ємною складовою проведення економічної реформи в Україні, державна податкова служба у рамках Програми модернізації податкової служби цілеспрямовано впроваджує сучасні інформаційні системи в роботу державних податкових інспекцій, які дозволять здійснити автоматизацію процесів адміністрування податків та запровадити нові форми обслуговування платників.

Вдосконалення створеного сучасного інформаційно-аналітичного ресурсу податкової служби, результатом якого має стати масштабне розширення спектру послуг для платників податків, підвищення рівня дотримання ними норм податкового законодавства, а відтак – зростання податкової свідомості громадян потребує розробки та запровадження адаптованих для потреб платників інформаційних систем та мереж.

Серед них – інтегрована автоматизована інформаційна система «Податковий блок», система «Електронна картка», єдиний веб-портал органів ДПС України, сервісні центри з обслуговування платників податків.

Інформаційна система «Податковий блок» складається з чотирьох сегментів операційної діяльності податкової служби: реєстрації платників податків, обробки податкової звітності та платежів, обліку платежів, податкового аудиту у вигляді модернізованих процедур (форм), програмного забезпечення, посадових інструкцій, навчання.

Підсистема «Реєстрація платників податків» має забезпечити спрощення процедури реєстрації платників податків на базі електронного обміну інформацією з іншими органами державної виконавчої влади для отримання повних та точних даних про суб'єктів оподаткування (платників податків) та об'єктів оподаткування, що надасть можливість посилити податковий контроль.

Підсистема «Обробка податкової звітності та платежів» (за умови

використання технології сканування) має забезпечити оперативність та точність введення та обробки даних податкової звітності у режимі реального часу (он-лайн). Такий спосіб подання податкової звітності унеможливило б допущення помилок платником податків і усуває необхідність повторного контакту з працівниками державних податкових інспекцій. Крім того, подаючи податкову звітність в режимі он-лайн, платник податків отримує й низку інших переваг. По-перше, має змогу переглянути інформацію щодо стану його розрахунків з бюджетом. По-друге, здійснити сплату податків, зборів (обов'язкових платежів). Також у платника з'явиться можливість подати до органу ДПС документи: скарги, листи, заяви, зокрема, на реєстрацію платником окремих видів податків, на отримання довідок, оригіналів документів тощо.

У частині обліку платежів передбачено впровадження ефективної системи сплати податків – Єдиного рахунку. Усі свої грошові зобов'язання платники сплачуватимуть на один рахунок. Ця система надасть можливість платнику податків одним платіжним дорученням сплатити грошові зобов'язання по всіх податках та зборах, які є обов'язковими до сплати, та стовідсотково унеможливить помилки при перерахуванні коштів. Крім цього, податкова матиме реальну картину про стан розрахунків платників податків з бюджетом, а саме – стане неможливою ситуація, коли у одного платника податків одночасно по одному податку обліковується переплата, а по іншому – податковий борг.

Підсистема «Податковий аудит» надасть нові можливості для податкового контролю, зокрема, виявлення платників, які мінімізують свої податкові зобов'язання. Для ефективного функціонування цієї підсистеми створено ризико-орієнтовану систему адміністрування податків, завдяки якій буде зменшено втручання органів державної податкової служби у підприємницьку діяльність сумлінних платників податків (зокрема, їх буде позбавлено виїзних перевірок), а сконцентровано увагу на злісних порушниках податкового законодавства. Створення ризико-орієнтованої системи адміністрування податків дозволить зменшити можливість суб'єктивного

ставлення працівників органів державної податкової служби до платників податків, збільшити рівень дотримання норм законодавства та призведе до підвищення рівня податкової дисципліни.

Передбачається, що запровадження в Україні електронних карток як уніфікованого платіжного засобу із багатоступеневим захистом від зчитування, підробки та вірогідності кримінальних афер буде зручним у використанні на всій території України. Це надасть можливість створити вигідні умови для платників податків щодо виконання ними податкових зобов'язань на добровільних засадах: дистанційно, з індивідуальними сервісами та за кваліфікованою допомогою фахівців центрального рівня. Зокрема, платнику податків за допомогою персонального комп'ютера в режимі он-лайн з використанням електронно-цифрового підпису можливим буде проведення таких операцій з власним персональним Електронним кабінетом, як отримання консультацій, подання реєстраційних даних, подання звітності в електронному виді, отримання послуг та інформації про стан розрахунків з бюджетом за особистим рахунком. На сьогодні Департаментом розвитку та модернізації ДПСУ України розробляється Концепція застосування терміналів для самообслуговування платників податків. Застосування терміналів зведе до мінімуму контакти податківців з платниками податків та надасть рівноправний доступ до інформаційних ресурсів органів ДПС України. При цьому електронна картка дозволить забезпечити несуперечливість даних та належний рівень захисту податкової інформації на всіх етапах її життєвого циклу, а також здійснювати сплату податків з поточних банківських рахунків платників податків.

Одним із пріоритетів діяльності сучасної податкової служби є налагодження ефективних партнерських взаємовідносин з платниками податків. Перетворення податкової служби з фіскального органу у сервісну державну службу – орієнтовану на клієнта – націлює податківців працювати на задоволення саме клієнта, а не власних потреб. Формою такої співпраці є створення семи сервісних центрів з обслуговування платників, які розпочали

свою діяльність протягом червня – вересня 2011 року. Функціонування центрів дозволило покращити не тільки якість послуг, що надаються, але й зменшити час, який сьогодні платники податків витрачають на здачу звітності. Основними завданнями центрів є впровадження стандартизованих та прозорих форм і методів обслуговування платників, забезпечення оперативності у видачі дозвільних документів, покращення ефективності адміністрування податків і зборів, удосконалення процесу приймання звітності від суб'єктів господарювання, а також забезпечення швидкого доступу платника до інформації.

Таким чином, використання Інтернет-технології у податковому менеджменті дозволить використовувати весь комплекс послуг по управлінню податками та зборами – реєстрації, наданню адміністративних послуг по видачі довідок та вхідної кореспонденції – буде зосереджено в одному місці. Отже, використання Інтернет-технологій в органах ДПСУ надасть можливість створити нові, більш зручні, умови для платників щодо використання ними податкових зобов'язань на добровільних засадах, дистанційно, з індивідуальними сервісами та за кваліфікованою допомогою фахівців центрального рівня.

Беззаперечними перевагами електронної звітності є економія часу та відсутність черг, можливість відправки з будь-якого місця та зменшення кількості помилок при створенні звітів, цілодобова інформаційна та технічна підтримка. Натомість недоліками такого методу поки що залишаються його недосконалість та брак консультаційної підтримки. Власне задля усунення цих недоліків у державних установах, зокрема в податковій адміністрації, постійно проводяться практичні семінари. До речі, на сьогодні п'ять державних установ приймають звіти в електронному вигляді – це територіальні підрозділи ДПСУ, Пенсійний фонд України, Статуправління, Державна служба зайнятості та Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Принцип дії електронної звітності розглянемо на прикладі ДПС України: після формування бухгалтером звіту у форматі *.xml та накладання на нього

електронного підпису цей звіт через електронну пошту потрапляє до Центру обробки інформації ДПС України, звідки бухгалтеру надходить перша електронна квитанція, яка підтверджує відповідність надісланого звіту встановленому формату. Після цього звіт скеровується до районної податкової інспекції, звідки бухгалтер отримує вже другу квитанцію, яка містить реєстраційний номер звіту. Отже, мінімальним комплектом для подання звітності в такий спосіб є програмне забезпечення для формування звітів, електронно-цифровий підпис та договір з приймаючою стороною (податковою інспекцією, Пенсійним фондом тощо). Наведемо перелік найпоширеніших Акредитованих центрів сертифікації ключів (АЦСК): АЦСК «УСЦ» www.ukrcc.com, АЦСК «Мастеркей» www.masterkey.com.ua, АЦСК «ІВК» www.ivk.org.ua та АЦСК «ДЦЗ». Інший варіант електронної звітності передбачає використання платного спецоператора зв'язку, який крім того, що бере на себе обов'язок надсилати звіти в державні установи та підтверджуючі квитанції бухгалтерам, надає можливість формування звітів у веб-режимі.

Вважаємо, що податкова інспекція має всі можливості забезпечити максимально комфортні умови, щодо надання платниками податків звітності в електронному вигляді. Всі послуги, які надаються податковою інспекцією, на відміну від комерційних структур, які займаються програмним забезпеченням, є безкоштовними і витрати на ці послуги на початковій стадії поки що компенсує держава. Щоб розпочати подавати податкову звітність в електронному вигляді, платнику податків необхідно завітати до податкової інспекції за місцем реєстрації та укласти відповідний договір про визнання електронних документів, а також отримати безкоштовне програмне забезпечення для подальшого формування податкової звітності в електронному вигляді.

Зазначимо, що звітність, надіслана до податкового органу електронною поштою через мережу Інтернет із застосуванням посилених сертифікатів ключів електронного цифрового підпису, не потребує дублювання на паперових носіях. Така система передачі електронних звітів значно прискорює задачу звітності та забезпечує отримання відповідних квитанцій про

підтвердження дати та часу подання звіту, надає можливість оперативно отримати інформацію про стадію проходження електронного звіту та гарантує, що звіт буде своєчасно доставлений в інспекцію. Крім того, не треба витрачати час в чергах у податкових інспекціях, гарантується автоматична перевірка підготовлених документів на наявність арифметичних помилок та описок, суттєво скорочується термін проведення перевірки, щодо правомірності заявлених до відшкодування сум ПДВ та забезпечення своєчасного їх відшкодування платнику податку.

Згідно з вимогами Податкового кодексу, платники податків, що належать до великих і середніх підприємств, повинні подавати податкові декларації до органів державної податкової служби в електронній формі. Належність платників податків до великих та середніх підприємств визначається п. 7 ст. 63 Господарського кодексу.

Подання звітності в електронному вигляді має багато переваг як для платників податків, так і для працівників органів ДПС. На наш погляд переваги подання звітності в електронному вигляді очевидні:

- економія робочого часу платників податків, а також їхніх коштів на придбання бланків звітних документів (немає необхідності відвідувати податкову інспекцію, купувати бланки звітності);
- звітність, надіслана до податкового органу електронною поштою через мережу Інтернет із застосуванням посиленних сертифікатів ключів електронного цифрового підпису, не потребує дублювання на паперових носіях, а також їх зберігання;
- уникнення витрачання часу у чергах до податкового інспектора або «вікна» прийому звітності при поданні звітності, оскільки достатньо її лише сформувати в електронному вигляді за допомогою спеціальних програм та передати через мережу Інтернет до податкового органу;
- гарантія автоматичної перевірки підготовлених документів на наявність арифметичних помилок та описок;
- суттєве скорочення термінів проведення перевірки щодо правомірності

заявлених до відшкодування сум ПДВ та забезпечення своєчасного їх відшкодування платнику податку;

- можливість оперативного оновлення форматів подання документів в електронному вигляді по телекомунікаційним каналам зв'язку (у разі зміни форм податкових декларацій, інших документів, які є підставою для нарахування і сплати податків, або при введенні нових форм декларацій платник податків автоматично отримує можливість оновлення версій форматів);

- можливість отримання платником податків інформації щодо стану розрахунків стосовно сплати податків та заборгованості перед бюджетом;

- конфіденційність інформації;

- оперативність обробки отриманої інформації у податковому органі.

Таким чином, перехід на електронну систему звітності дає також багато нових можливостей самому бухгалтеру. Це і автоматичний розрахунок підсумкових або розрахункових рядків звітності, який зводить до мінімуму арифметичні помилки, і своєчасне оновлення програмного забезпечення при введенні нових звітних форм. Але найголовніше – подавати звітність до податкової інспекції можна, не виходячи зі свого офісу.

Впроваджені електронні послуги:

Минулого року було запроваджено послугу, де батьки під час реєстрації народження дитини можуть отримати її «ідентифікаційний» номер без подання документів до податкового органу та оформлення паспорта громадянина України у формі картки вперше (віком 14 – 18 років) «ID14».

3 травня цього року запроваджено ще 6 нових електронних послуг в розділі «Мої податки»: реєстраційні та облікові дані; дані стану розрахунків з бюджетом; відомості про доходи; дані про банківські рахунки; податкова звітність; авторизація з КЕП Дія.

В Електронному кабінеті реалізовано нові можливості. Так, платники мають змогу: подати повідомлення про використання Є-рахунку та отримати квитанції

про включення платника до Реєстру платників, які використовують Є-рахунок; отримати доступ до реєстру платників, які використовують Є-рахунок; використовувати платіжні системи ГЕРЦ та Свіфт Гарант (крім існуючих); отримати відомості з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про суми виплачених доходів та утриманих податків в електронному вигляді, засвідчених кваліфікованою електронною печаткою ДПС; реєстрації акцизних накладних/розрахунків та податкових накладних/розрахунків коригування до акцизної накладної в Єдиному реєстрі акцизних накладних за новими формами; доповнити облікові дані інформацією про види діяльності (КВЕД).

3.3. Напрямки вдосконалення інформатизації податкової системи України

Державна податкова служба України є повністю прозорою, сучасною та технологічною, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції. Наказом Державної податкової служби України від 10.12.2019 №205 затверджені стратегічні цілі діяльності ДПС до 2022 року: ефективне адміністрування податків, зборів, платежів; формування іміджу ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри у суспільстві; протидія ухиленню від оподаткування шляхом запровадження міжнародних стандартів та вдосконалення аналітичних інструментів; формування кваліфікованої, ефективної та мотивованої команди.

Однією із стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства є використання інтернет - технологій для вдосконалення відносин між державою і громадянами шляхом становлення сучасних електронних форм взаємодії між органами державної влади та фізичними і юридичними особами.

В роботі податкової служби впроваджуються нові інтернет - технології, сучасні методи роз'яснювальної роботи. Стратегія податкової служби України перш за все пов'язана з розвитком сервісу та впровадженням максимальної кількості сервісів в онлайн.

Серед них впроваджено та функціонує на даний час такі нові сервіси, як Е-кабінет, Е-ПДВ, Програмні РРО, Е-Повернення, Е-Субсидія, Е-прозорро, ID14, Е-малятко, Спрощений Е-документообіг.

Так, на сьогодні вже 90% послуг можливо отримати онлайн та майже 3,0 млн платників, на сьогодні активно користуються електронними сервісами ДПС, найбільшу частину з яких складають фізичні особи – підприємці та громадяни (80%).

Центральна ДПІ також, звертає увагу, що державна податкова служба України запустила свій Телеграм-канал та з 6 листопада 2020 року - новий електронний сервіс «Інфо-ТАХ», який є продовженням розпочатого курсу на максимально дистанційне спілкування з платниками податків та якісно новий рівень послуг, який надає приблизно 20 сервісів.

За допомогою електронного сервісу «InfoTAX» платники через месенджери Telegram та Viber мають можливість отримувати інформацію про: стан розрахунків з бюджетом, реєстраційні та облікові дані, про результати обробки документів, про строки подання звітності та сплати податків. Для доступу до сервісу необхідно у відповідному месенджері (наприклад, Telegram) знайти InfoTAX, в якому перейти за посиланням до Електронного кабінету для ідентифікації та завершення налаштування нового сервісу. Електронний сервіс «InfoTAX» продовжує знаходити нових прихильників серед користувачів. Так, у 2021 році більше ніж у 3 рази зросла кількість користувачів InfoTAX та наразі становить більше 36 тис. осіб. Як свідчить аналіз, кількість користувачів зростає в середньому щомісяця на 6 тис. осіб, які обирають такий мобільний вид спілкування з податковою службою.

Найпопулярнішим електронним сервісом є Електронний кабінет, за допомогою якого здійснюється взаємодія органів ДПС і платників у режимі реального часу та який на сьогодні забезпечує повний спектр послуг для платників податків, це: персоніфікований податковий календар; стан розрахунків з бюджетом; подання податкової звітності; подання запитів та отримання довідок; листування з податковими органами; сплата податків (для

фізичних осіб) . Крім того, на сайті ДПС України розміщено відеоуроки для користувачів сервісу «Електронний кабінет».

З 1 січня 2021 року також ДПС України запроваджено Єдиний рахунок, через який можна сплатити всі поточні платежі, податковий борг за такими платежами та недоїмку з єдиного внеску, грошові зобов'язання, які визначено на підставі податкових повідомлень-рішень. Такий спосіб сплати податків є комфортним, оскільки скорочує платникам фінансові витрати і час на формування розрахункових документів. Щоб перейти на єдиний рахунок, необхідно здійснити три простих кроки. Перший – через Електронний кабінет подати «Повідомлення про використання єдиного рахунку» за формою J/F 1307001. Другий – отримати квитанцію про включення до Реєстру платників, які використовують єдиний рахунок. Третій – надати до обслуговуючого банку розрахункові документи із зазначенням реквізитів єдиного рахунку на загальну суму без визначення одержувачів або з визначенням одержувачів. Єдиним рахунком для сплати податків користуються понад 1600 платників. За 2020 рік кількість адміністративних послуг збільшилась з 96 до 126. Інформаційні системи ДПС працюють 24/7, а більшість 24/7/365.

Також, Центральна ДПІ повідомляє, що підписавшись на офіційній сторінці Facebook ДПС України [fb.com/TaxUkraine](https://www.facebook.com/TaxUkraine), Телеграм – канал t.me/tax_gov_ua та YouTube-канал [youtube.com/TaxUkraine](https://www.youtube.com/TaxUkraine), платники податків та громадяни можуть оперативно отримувати всі актуальні новини, роз'яснення у сфері податкового законодавства України. Багато корисної інформації для платників податків є в Загальнодоступному інформаційно-довідковому ресурсі (<http://zir.tax.gov.ua/>). Це сервіс, в якому у форматі питань – відповідей представлена офіційна позиція ДПС України по всіх напрямках чинного податкового та митного законодавства. Центральна ДПІ звертає увагу, що максимальне використання можливості електронних сервісів ДПС та Електронного кабінету дозволяє суб'єктам господарювання зручно вести бізнес, заощаджувати свій час не відвідуючи Центри обслуговування платників ДПІ та упереджує розповсюдження коронавірусної хвороби.

Разом з цим, система інформатизації органів податкової служби, а саме податкових інспекцій, потребує системного вдосконалення. До пріоритетних напрямків вдосконалення інформатизації органів податкової служби України на даному етапі слід віднести:

- створення і розвиток програмно-апаратних комплексів для забезпечення функціонування автоматизованих інформаційно-аналітичних систем центрального та обласних рівнів податкової служби;

- створення корпоративного комп'ютерно-телекомунікаційного середовища, що пов'язує воєдино всі рівні податкової служби;

- створення та насичення районних податкових адміністрацій АРМ, об'єднаними локальними інформаційними мережами для забезпечення ефективної взаємодії користувачів з корпоративним комп'ютерно-телекомунікаційним середовищем;

- створення типового математичного забезпечення для розв'язання функціональних задач податкової служби обласного та районного рівнів;

- впровадження новітніх методів, засобів, технологій для автоматизованого виявлення прихованих неплатників податків і тіньових елементів економіки, підвищення ефективності оперативно-розшукових заходів;

- підготовка і перепідготовка кадрів у галузі нових інформаційних технологій і їх використання в податковій службі.

Інформатизація податкової служби є складником Національної програми інформатизації України. Тому при вирішенні будь-яких питань, що стосуються цієї проблеми, слід дотримуватись принципів сумісності об'єктів інформатизації органів податкової інспекції та інших органів державного управління. Крім того, повинні враховуватися угоди України з зарубіжними країнами, з питань оподаткування, а також враховуватись досвід інших країн у сфері інформатизації податкових служб.

У зв'язку з реформуванням підрозділів Міністерства внутрішніх справ по боротьбі з кримінальним ухиленням від оподаткування в податкову поліцію та

об'єднання їх з податковою адміністрацією гостро постала проблема їх інформатизації.

Сьогодні органи податкової служби України всіх рівнів обладнані поштовими вузлами, що працюють у режимі електронної пошти по комутованих каналах зв'язку з використанням персональних комп'ютерів та модемів. Використовується шість різних поштових програм (T-Mail, FrontDoor, ProCarry та ін.), уніфікованих у частині стандартів, що регламентують передачу файлів. Ведуться роботи щодо вибору єдиної поштової системи, інтегрованої з системами документообороту.

При створенні АІС необхідно розглянути можливість модернізації електронної пошти та використання її як резервної системи в разі відмови телекомунікаційної мережі.

Основні завдання, вирішення яких покладається на автоматизовану інформаційно-аналітичну систему, такі:

- підвищення оперативності, достовірності та якості інформації, яка використовується для прийняття рішень та забезпечення контролю за повним і своєчасним надходженням коштів до бюджетів;

- істотне підвищення продуктивності праці службовців органів податкової інспекції внаслідок використання сучасних інформаційних технологій у роботі податкових служб на кожному з етапів: від введення первинних документів до аналітичної обробки інформації;

- аналіз економічного стану підприємств, регіонів, галузей у різних аспектах для вироблення науково обґрунтованих рішень з питань податкової політики, розробки рекомендацій для створення передумов для залучення «тіньового» грошового обороту до офіційного;

- створення баз знань та даних на центральному і обласному рівнях і забезпечення оперативного обміну інформацією по міжвідомчих системах зв'язку з митними, фінансовими органами, органами державної влади, статистики, іншими міністерствами та відомствами з метою посилення фіскально-регулювальної функції органів податкової інспекції;

- реалізація принципово нової технології взаємодії між платниками податків та органами податкової інспекції - «електронної звітності», що дозволить суттєво знизити витрати на перевірку звітних документів платників податків, значною мірою скоротить витрати часу платників податків на взаємодію з органами податкової інспекції, а також дозволить сформувати бази даних для аналізу господарської діяльності;

Для вирішення широкого спектра проблем податкової діяльності необхідно вжити певних заходів щодо реформування галузевої інформатики:

- з метою забезпечення податкових службовців інформацією, якість якої адекватна складності розв'язуваних задач, створити на базі сучасних технологій розподіленої бази даних Центральну базу даних (ЦБД) з можливістю постійного віддаленого доступу до ЦБД з органів податкової інспекції районного рівня для оперативного отримання інформації за кожним із зареєстрованих платників;

- провести істотну «математизацію» аналітичної діяльності різних підрозділів органів податкової інспекції всіх рівнів, насамперед щодо діяльності центрального апарату, з широким використанням в аналітичних задачах сучасних методів математичної статистики;

- з метою переходу від одноманітного уніфікованого принципу аналізу та формування керуючих впливів до диференційованого, згідно з особливостями економіки та «податкових параметрів» даної області, створити «інформаційні портрети» областей і регіонів, визначити впливові «податкові параметри»;

- розробити технологію нагромадження динаміки змін податкових показників (звітність) та впровадити адекватні методи їх аналізу;

- ввести принцип обґрунтування розробки і впровадження завдань статистичних звітів та аналізу з метою оцінювання їх доцільності та очікуваних економічних результатів;

- вирішити проблему ефективної інформаційної підтримки діяльності податкової поліції, яка є важливою ланкою органів податкової інспекції, з урахуванням специфіки оперативної роботи, з максимальним задоволенням

жорстких вимог до якості та режимів функціонування інформаційної системи органів податкової інспекції (швидкодія, ступені захисту інформації і т. ін.);

- розробити й упровадити різноманітні засоби інформатики для спілкування та виховання податкової дисципліни платників.

Оскільки обсяги статичної, умовно-статичної та динамічної інформації значні, необхідно опрацювати:

- рівні деталізації даних для кожного зі структурних рівнів органів податкової інспекції: район, область, держава;

- принципи побудови розподіленої інформаційної бази податкової служби.

Окреме важливе завдання полягає у створенні ефективної системи обробки та контролю податкових декларацій фізичних осіб на базі головного та регіональних обчислювальних центрів із використанням технологій сканування форм і електронного документообороту, ключовою ланкою в яких повинно бути використання ідентифікаційного номера фізичної особи.

Одна з основних проблем ефективного використання електронного документообігу - відсутність стандартизованого поняття електронного документа, стандартів і технологій обертання електронних документів. Ця сфера потребує докладного опрацювання. Результатом має бути комплекс стандартів і технологій, прийнятий до використання відомствами та платниками, що забезпечить перехід до безпаперових технологій електронного документообороту.

Визначити як першочергове завдання створення й погодження базового стандарту електронного документообороту, який визначає основні поняття в зазначеній сфері:

- визначення методологічної, нормативно-правової бази електронного документа, ознак, які перетворюють електронну структуру на документ;

- визначення стандартів, технологій і процедур введення паперового документа до електронного документообороту і надання йому юридичного статусу електронного документа;

- визначення стандартів, технологій і процедур зведення електронного документа до паперового вигляду, надання йому юридичного статусу документа;

- визначення стандартів, технологій і процедур обміну електронними документами.

Такі вимоги задовольняються за умови використання нової інформаційної технології, яка передбачає наявність трирівневої структури обробки даних. Така структура забезпечить:

у районних органах податкової інспекції:

- доступ до єдиного інформаційного поля районного органу податкової інспекції з усіх прикладних програм з використанням малопотужних комп'ютерів, якими обладнано переважну більшість районних органів податкової інспекції, за допомогою єдиної програми — інтерфейсу користувача;

- можливість якісної роботи з прикладними програмами користувачів з невисокими професійними навичками;

здійснення віддаленого супроводження баз даних та прикладних програм;

- створення передумов для повноцінного виконання функцій органів податкової інспекції, пов'язаних з необхідністю обміну даними з іншими підрозділами податкової служби різних рівнів (район, область, центр).

в обласних органах податкової інспекції:

- можливість якісного агрегування даних районних рівнів на основі єдиних відповідних засобів;

- аналіз та розв'язання регіональних задач в умовах розподіленої інформаційної структури органів податкової інспекції наявними типовими засобами системи.

У Міністерстві фінансів України:

- організацію автоматизованої системи збору й аналізу статистичної інформації, податкової інформації загальнодержавного рівня;

- виконання функції автоматизованого керування і супроводження баз

даних і програмних продуктів, які експлуатуються в структурі Міністерства фінансів України.

Автоматизована ІС органів податкової інспекції України здатна повно функціонально здійснювати основну діяльність лише в разі необхідного технічного оснащення всіх органів податкової інспекції. Надалі з нарощуванням потужності технічних засобів необхідно додержувати таких принципів:

- насамперед надавати техніку органам податкової інспекції, що забезпечують найбільший процент надходжень до бюджету та органам податкової інспекції, які мають на обліку багатьох платників податків. Такий самий підхід потрібен у разі розподілу техніки на рівні областей та міст обласного підпорядкування, які обслуговують велику кількість платників податку;

- поряд з укомплектуванням органів податкової інспекції персональними комп'ютерами потрібно змістити акценти в напрямку придбання та забезпечення потужними серверами великих органів податкової інспекції, особливо обласних, та ДФС України;

- придбавати техніку в основному у вітчизняних товаровиробників, що дозволить у перспективі розвинути власну сучасну матеріально-технічну базу, зменшити залежність від зарубіжних фірм, особливо в частині цінового диктату, та зменшити загальні витрати на інформатизацію;

- придбавати технічні засоби слід на конкурсних засадах.

Забезпечення технічними засобами органів податкової інспекції має відбуватися з урахуванням трирівневої інформаційної технології обробки даних, побудови корпоративної мережі та наявності різних категорій користувачів, яких за технологічними операціями можна поділити на:

- категорія I — введення даних, обмін даними;

- категорія II — контроль за отриманими даними, підготовка й використання довідкової, статистичної та звітної інформації;

- категорія III — багатофункціональний аналіз інформації;

- категорія IV — адміністрування (керування) і підтримка в роботоспроможному стані інформаційної інфраструктури органів податкової інспекції.

Користувачі категорії I забезпечуються персональними та мережними комп'ютерами, технічними та програмними засобами автоматизованого введення з паперових і електронних носіїв, засобами аутентифікації електронних документів.

Категорія II користувачів потребує потужніших технічних та програмних засобів середнього рівня для виконання функціональних обов'язків.

Технічні засоби для користувачів категорії III є потужними робочими станціями, здатними за визначений час розв'язувати широкий спектр аналітичних задач з можливістю створення закритих для стороннього доступу баз даних у власних підмережах загальної корпоративної мережі.

Користувачі категорії IV підтримують у робочому стані обчислювальні і програмні ресурси, які використовуються насамперед для підтримки роботи систем обміну даними, систем керування базами даних, сховищ даних. Технічні засоби цього рівня мають будуватися на базі структур, які дозволяють створювати необхідні потужності для різних рівнів органів податкової інспекції та нарощувати їх без втрат попередніх інвестицій.

Прикладне програмне забезпечення має розроблятися з використанням сучасних інструментальних засобів (наприклад, CASE-технологія), які дозволяють підтримувати єдину базу даних проекту, одночасну працю групи розробників, забезпечують наскрізну підтримку життєвого циклу системи, підтримку візуальних засобів проектування, автоматизацію кодування, уніфікований користувацький інтерфейс, інформаційне забезпечення розробників, документування проекту. Для забезпечення тісної взаємодії різних органів податкової інспекції як у технологічному, так і в інформаційному плані, необхідна комплексна автоматизація функцій кожного підрозділу.

Телекомунікаційна мережа (ТМ) органів податкової інспекції України має містити дві основні підсистеми:

- високо захищену власну корпоративну телекомунікаційну мережу органів податкової інспекції України;

- загальнодоступний з національних та світових телекомунікаційних мереж сегмент ТМ органів податкової інспекції для доступу до відкритих та презентаційних інформаційних ресурсів органів податкової інспекції України.

Основною метою створення ТМ органів податкової інспекції є забезпечення формування, супроводження та доступу користувачів до корпоративних інформаційних ресурсів, налагодження оперативної інформаційної взаємодії на всіх рівнях системи установ та підрозділів органів податкової інспекції України, а також відповідних органів державної влади України на основі сучасних телекомунікаційних та інформаційних технологій.

Адекватне рішення для досягнення цієї мети - створити інтегровану корпоративну мережу, що забезпечує передавання голосу, факсу, даних та відеосигналів у режимах дротового та бездротового зв'язку. Ця мережа з інтегрованою системою управління має утворити основу інформаційної інфраструктури органів податкової інспекції та гнучке середовище для впровадження й реалізації нових видів телекомунікаційного та інформаційного сервісу.

Основою ТМ органів податкової інспекції є магістральна, зонові та місцеві мережі первинної мережі зв'язку України з першочерговою орієнтацією на використання цифрових каналів зв'язку, а також використання відповідних ресурсів національної телевізійної мережі України.

Об'єднання інформаційних і телекомунікаційних мереж усіх підрозділів та установ органів податкової інспекції України потягне за собою значне збільшення обсягу циркулюючої інформації різних типів та призначення. Тому при побудові ТМ органів податкової інспекції необхідна розробка і впровадження нормативно-правових, організаційно-технологічних та технічних заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки згідно з такими принципами:

- забезпечення гарантії інформаційної безпеки для всіх суб'єктів ТМ органів податкової інспекції на основі єдиних затверджених стандартів;

- розподіл відповідальності між різними суб'єктами у різних сегментах ТМ органів податкової інспекції;

- реалізація програмно-апаратного захисту для управління засобами та ресурсами ТМ органів податкової інспекції;

- неприпустимість отримання забороненої інформації через сегменти ТМ органів податкової інспекції, що приєднані до мереж загального користування, з реалізацією в разі необхідності фізичної ізоляції цих сегментів від корпоративної мережі.

Для досягнення поставленої мети запропоновано виконувати роботи в таких напрямках:

- впровадження пілотного проекту розгорнувши паралельно роботи з виявлення та усунення недоліків проекту, доповнення його необхідними функціями; розробка і впровадження ряду типових проектів з огляду на різнотипність органів податкової інспекції (районні, міські, міські з районним поділом) і обсяги виконуваних ними робіт;

- розроблення функціонального прототипу системи обласного рівня та впровадження насамперед в областях, які суттєво впливають на формування бюджетів, з використанням комутованих каналів;

- здійснення низки етапів з впровадження пілотного проекту, розгорнувши паралельно роботи з виявлення та усунення недоліків проекту;

- розробки та впровадження функціонального прототипу системи обласного рівня та системи центрального рівня, використовуючи спочатку існуючу (можливо, модернізовану) систему електронної пошти та першу чергу ТМ на основі прямих виділених каналів зв'язку;

- завершення роботи зі створення АІС на базі повномасштабної ТМ органів податкової інспекції.

Основні результати, очікувані від реалізації концепції АІС органів податкової інспекції України, мають бути такі:

- забезпечення інформаційного базису для створення дієвої та ефективної загальнонаціональної системи податкової служби;

- безперервне та стійке зростання надходжень до бюджету від податків не за рахунок підвищення податкових ставок;
- створення умов для зменшення обсягів «тіньової економіки»;
- зниження криміногенності становища за рахунок зменшення обсягів необлікованих грошових коштів;
- поліпшення соціальної захищеності громадян та запобігання соціальній напрузі в суспільстві завдяки збільшенню дохідної частини бюджету;
- забезпечення якісного контролю за повнотою і своєчасністю надходжень до бюджету;
- зменшення питомої ваги витрат у загальнодержавному бюджеті на утримання апарату органів податкової інспекції.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження, проведеного на основі аналізу чинного законодавства України та практики його реалізації, теоретичного осмислення ряду наукових праць у різних галузях знань, здійснено теоретичне обґрунтування і запропоновані шляхи підвищення ефективності процесу інформатизації державних податкових інспекцій у контексті реалізації державної інформаційної політики. Сформульовано ряд висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вирішення окресленого завдання. До основних з них можна віднести такі:

1. Державна інформаційна політика – це напрямок діяльності органів влади у співпраці з інститутами громадянського суспільства з регулювання інформаційних процесів, формування і розвитку інформаційного суспільства на основі пріоритету національних інтересів країни з метою захисту духовних і моральних цінностей, забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства і самої держави, а також створення сприятливого економічного, соціокультурного та інформаційного середовища для гідних умов життя більшості громадян, гармонізації усіх сфер суспільства, досягнення

стабільності та громадянської злагоди.

2. Державна інформаційна політика має створювати умови для реалізації конституційного права громадян своєї держави вільно отримувати і використовувати інформацію для вирішення таких важливих завдань, як формування національного інформаційного простору, включення його до світового інформаційного простору на засадах забезпечення інформаційного суверенітету та інформаційної безпеки і формування демократично орієнтованої свідомості. Державна інформаційна політика по своїй суті повинна відбивати й ураховувати безліч інтересів громадян, громадських організацій і рухів, державних, регіональних і місцевих органів влади, державних організацій і комерційних структур.

3. Державна інформаційна політика має створювати умови для реалізації конституційного права громадян своєї держави вільно отримувати і використовувати інформацію для вирішення таких важливих завдань, як формування національного інформаційного простору, включення його до світового інформаційного простору на засадах забезпечення інформаційного суверенітету та інформаційної безпеки і формування демократично орієнтованої свідомості.

4. Інформатизація - це організований соціально-економічний і науково-технічний процес створення оптимальних умов з метою задоволення інформаційних потреб на основі формування і застосування інформаційних ресурсів за допомогою інформаційних технологій і розвинутої інфраструктури. Інформатизація здійснюється шляхом вдосконалення і тісної взаємодії процесів і технологій споживання (створення документованої інформації, методів, засобів її обробки, пошуку, розповсюдження, збору, накопичення і збереження) із процесами створення і розвитку засобів, що повинні їх забезпечити (програмних, технічних, лінгвістичних, правових, організаційних щодо забезпечення документування інформації і виконання інформаційних процесів).

5. Інформатизація ДПІ являє собою одну із закономірностей сучасного соціального прогресу. Цей термін наполегливо витискує широко

використовуваний до недавнього часу термін комп'ютеризація. Але при комп'ютеризації головна увага приділяється розвитку і впровадженню технічної бази комп'ютерів, які забезпечують оперативне отримання результатів переробки інформації і її накопичення, при інформатизації - комплексу засобів, які направлені на забезпечення повного використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання у будь-якому виді людської діяльності. Комп'ютери є базовою технічною складовою процесу інформатизації.

6. Інформаційно-аналітична система в державних податкових інспекціях - це взаємопов'язана сукупність засобів, методів і персоналу, що використовуються для забезпечення збирання, зберігання, обробки, пошуку, аналізу і передачі інтелектуальної (правової, статистичної, аналітичної та іншої) інформації з метою прийняття рішень та виконання поставлених перед ДПІ завдань і цілей. Ця система є підґрунтям для створення нових електронних сервісів для платників податків. Наразі офіційний веб-сайт ДПС України надає чимало сервісів, що суттєво спрощують навігацію для сумлінних підприємців (наприклад, «Форум», «Єдина база податкових знань», «Бази даних платників ПДВ», «Анульовані свідоцтва платників ПДВ»).

Головна мета функціонування інформаційно-аналітичної системи в державних податкових інспекціях полягає в тому, щоб на підставі зібраних початкових даних отримати похідну, підсумкову інформацію, яка буде складати основу для підготовки відповідних управлінських рішень. Кінцевим результатом розвитку електронних сервісів повинно стати створення персонального аккаунту кожного платника податків на офіційному Інтернет-порталі ДФС України - юридичної особи, приватного підприємця чи найманого працівника.

7. У процесі впровадження нової інформаційної технології потрібно враховувати фактор її старіння, тому що інформаційні продукти мають тенденцію дуже швидкої заміни новими видами або версіями. Крім цього, процес впровадження нової інформаційної технології потребує детального відпрацювання методології (раціонального сполучення централізованої і

децентралізованої обробки інформації) застосування інформаційної технології. Не врахування вказаного приводить до необхідності постійного внесення змін щодо форм представлення інформації, яка пристосована до конкретних технологічних методів і технічних засобів, або взагалі до суттєвої модернізації інформаційної технології інформаційної системи, тобто до значних додаткових фінансових вкладень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамкин Г. П. Информатизация общества - итоги и перспективы [Электрон. ресурс] / Г. П. Абрамкин. - Режим доступа : <http://aeli.altai.ru/conferenc/2000/abramkin.htm>.
2. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти [моногр.] / І.В. Арістова. – Харків : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2000. - 365 с.
3. Бакуменко В. Д. Загальні моделі уявлення суб'єкт-об'єктних відносин у соціальних системах / В. Д. Бакуменко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. Укр. акад. держ. упр. при Президентові України : Одеський філіал. - 2000. - Вип. 4. - С. 73–80.
4. Баровська А. В. Механізми реалізації державної інформаційної політики у сфері європейської інтеграції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / А.В. Баровська. - Акад. муніцип. упр. - К., 2010. - 20 с.
5. Біла С.О. Механізми впливу суспільства на державну інформаційну політику / С.О. Біла // Державне регулювання економічних процесів в уморах глобалізації. - Х. : С.А.М. - 2011. - С. 14–17.
6. Бутко М. П. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування / М. П. Бутко // Наук.-техн. інформація. - 2002. - № 1. - С. 3–5.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 170 000 слів і слововсполучень / В.Т. Бусел (уклад. і голов. ред.): - К.: Ірпінь : Перун, 2004. - 1440 с.
8. Електронна енциклопедія в Інтернет. «Вікіпедія» (укр. версія) [Електрон. ресурс] / Режим доступу : <http://ukr.wikipedia.org/wiki/Informatique>.
9. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» // із змінами, внесеними згідно із Законом № 3421–IV (3421–15) від 09.02.2006. - № 22. - ст. 199.

10. Закон України «Про Загальнодержавну програму «Електронна Україна» на 2005–2012 роки» [Електрон. ресурс]: проект від 15.04.2004 р. №5414. - Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/ed_2004_04_15/ID46EOOA.html#.

11. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»: від 31 трав. 2005 р. - № 2594 // Відом. Верховної Ради України. - 2005. - № 26. - Ст. 347.

12. Закон України «Про інформацію»: від 2 жовт. 1992 р. - № 2657 // Відом. Верховної Ради України. - 1992. - № 48. - Ст. 650.

13. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації»: від 4 лют. 1998 р. - № 75 (із змінами, внесеними згідно з Законом України від 9 лют. 2006 р. № 3421) // Відом. Верховної Ради України. - 1998. - № 27/28. - Ст. 182.

14. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» : від 9 січ. 2007 р. - № 537 // Відом. Верховної Ради України. - 2007. - № 12. - Ст. 102.

15. Закон України «Про телекомунікації» // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 12. - Ст. 155.

16. Закон України «Про Національну програму інформатизації» // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 27–28. - Ст. 181.

17. Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - N 13. - Ст. 109.

18. Коваль Р. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади [Текст]: автореф. дис. канд. наук з держ. управління: спец. 25.00.02. - Харків. - 2008. - 20 с.

19. Конвенція про захист прав людини та основних свобод // Практика Європейського суду з прав людини. - 1999. - №1.

20. Кучеров И. И. Налоговое право зарубежных стран [Курс лекций] /

И. И. Кучеров. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2003. – 374 с.

21. Манойло А. В. Государственная информационная политика в особых условиях: [Монография] / А. В. Манойло. - М.: МИФИ, 2003. - 388 с.

22. Манойло А. В. Особенности информационной политики эпохи информационного общества / А. В. Манойло, Д. Б. Фролов, В. Б. Вепринцев // Проблемы информационной безопасности. Компьютерные системы. - 2002. - № 4.

23. Марущак А. І. Інформаційне право: регулювання інформаційної діяльності : навч. посіб. / А. І. Марущак. - К. : Видавничий дім «Скіф»: КНТ, 2008. - 344 с.

24. Марущак А. І. Інформаційне право: Доступ до інформації: Навчальний посібник / А. І. Марущак. - К.: КНТ, 2007. - 532 с.

25. Матвієнко О. Концепція менеджменту інформаційних систем у контексті загальних проблем інформатизації суспільства / О. Матвієнко // Вісн. Кн. палати, 2002. - № 10. - С. 17–20.

26. Мельник П. Становлення фінансово-правової інформатики у сфері оподаткування / П. Мельник, В. Попович, В. Цимбалюк. //Правова інформатика. - 2004. - № 3. - С. 7-15.

27. Мельников О. Ф. Автоматизація і застосування комп'ютерних технологій в управлінській діяльності / О. Ф. Мельников // Актуальні питання організації навчання і методики викладання в системі підвищення кваліфікації державних службовців : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К. : УАДУ, 1998. – С. 144–150.

28. Мерзляк А. В. Інформаційні системи та інформаційне забезпечення державного управління / А. В. Мерзляк // Зб. наук. пр. ДонДУУ: «Управління діяльністю органів державної влади». - Серія «Державне управління» - Т. VII - Вип. 71. - Донецьк 2009. - С 109–117.

29. Міжнародний досвід: адміністрування податків в Європі та в Україні // Електронний ресурс – http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id.

30. Несвіт Г.П. Інформаційна політика держави як чинник реформування

суспільства / Несвіт Г.П. - 2001. - 235 с.

31. Новий словник іншомовних слів. Укладання і передмова О. М.Сліпушко. 20000 слів. - К. : Аконіт, 2008. - С. 740.

32. Одінцева Г. С. Теорія та історія державного управління : навч. посіб / Г. С. Одінцева, В. Б.Дзюнджюк, Н. М.Мельтюхова. - К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2008. - 288 с.

33. Олійник О. В. Державна інформаційна політика та інформаційна безпека України: політико-правові аспекти / О.В. Олійник // Право України. - 2005. - №5. - С. 108–111.

34. Петровський П. М. Інститут інформації як інфраструктурне підґрунтя комунікативної взаємодії держави та суспільства / П. М. Петровський, О. В. Радченко // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. Одеського регіонального інституту державного управління. - Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2011. - № 1. - С. 22–26.

35. Попов В. Д. Государственная информационная политика: состояние и проблемы формирования / В. Д. Попов // Массовые информационные процессы в современной России : очерки / Рос. акад. гос. службы при Президенте Рос. Федерации ; [отв. ред. А. В. Шевченко]. - М., 2002.

36. Попов В. Д. Информациология и информационная политика / В. Д. Попов ; Рос. акад. гос. службы при Президенте Рос. Федерации. - М. : Изд-во РАГС, 2001. - 116 с.

37. Попов В. Д. Информационная политика : учебник / Под общ. ред. В. Д. Попова. - М. : Изд-во РАГС, 2003. - 463 с.

38. Попович В. Проблеми інформатизації адміністрування податкових правовідносин в Україні як напрямок фінансово-правової інформатики / В. Попович, Т. Скоромцева, В. Цимбалюк //Правова інформатика. - 2005. - № 3 (7). - С. 48-59.

39. Про електронний цифровий підпис. - Закон України від 22 трав. 2003 р. № 852 // Відом. Верховної Ради України. - 2003. - № 36. - Ст. 276.

40. Попов И. И. Информационная безопасность / Попов И. И., Партыка

Т. Л. - М. : Форум, 2007. - С. 39.

41. Порядок надання інформаційних та інших послуг із використанням електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : затв. наказом Держ. ком. зв'язку та інформатизації України від 15 серп. 2003 р. № 149 // Офіц. вісн. України. - 2003. - № 48. - С. 310–320.

42. Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про Концепцію державної інформаційної політики» від 11 січня 2011 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [search.ligazakon.ua>l_doc2.nsf/link1/T113590.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T113590.html).

43. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика : навч. посіб. / Г. Г. Почепцов, С. А. Чукут. - К. : Знання, 2006. - 663 с.

44. Про затвердження Порядку періодичного подання інформації органам державної податкової служби та отримання інформації зазначеними органами за письмовим запитом : постанова Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2010 р. № 1245 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1245-2010-%EF&new=1>

45. Сендзюк М. А. Інформаційні системи в державному управлінні : навч. посіб. / М. А. Сендзюк. - К. : КНЕУ, 2004. - 339 с.

46. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та словосполучень / [уклад.: Л.О. Пустовіт, О.І. Скопенко, Г.М. Сjuta, Т.В. Цимбалюк]. - К. : Довіра, 2000. - 1018 с.

47. Старіш О. Г. Інформаційна політика держави в контексті глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора політичних наук: спец. 23.00.03 «Політична культура та ідеологія» / Старіш О. Г. - Київ. - 2008. – 40 с.

48. Стаценко-Сургучова І. С. Концепція модернізації інформаційно-аналітичної служби податкових органів України шляхом інформатизації оперативної діяльності / І. С. Стаценко-Сургучова // Підприємництво, господарство і право. - 2006 (132). - № 12. - С. 21-22.

49. Стаценко-Сургучова І. С. Забезпечення інформаційної безпеки в органах державної податкової служби / І. С. Стаценко-Сургучова // Держава та

регіони. - 2007. - № 1. - С. 326-328.

50. Стаценко-Сургучова І. Правове забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності в системі органів державної податкової служби України / І. Стаценко-Сургучова, // Підприємництво, господарство і право. - 2006 (130). - № 10. - С. 61-64.

51. Степанов В. Ю. Державна інформаційна політика : проблеми та перспективи: [Текст] : монографія / В. Ю. Степанов. - Харків : Вид-во «С. А. М.», 2011. - 548 с.

52. Степанов В. Ю. Інформаційна політика: концептуальні засади формування та розвитку [Текст] / В. Ю. Степанов // Теорія та практика державного управління : [зб. наук. пр.] / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. - Х., 2010. - Вип. 3. - С. 13–17.

53. Степанов В. Ю. Механізми формування та реалізації державної інформаційної політики в сучасних умовах [Текст] / В. Ю. Степанов // Держава та регіони. - 2010. - № 2. - С. 122–126.

54. Степанов В. Ю. Державна інформаційна політика в умовах розвитку суспільства [Текст] / В. Ю. Степанов // Інвестиції: практика та досвід. - 2010. - № 5. - С. 78–80.

55. Степанов В. Ю. Державна інформаційна політика: концептуальні напрями розвитку на сучасному етапі [Текст] / В. Ю. Степанов // Держава та регіони. Сер. Держ. упр. - 2010. - № 1. - С. 114–118.

56. Степанюк О. І. Відповідальність юридичних осіб за податкові правопорушення / О. І. Степанюк. – Тернопіль, 2001. – 160 с.

57. Цимбалюк В. С. Інформаційне право : концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства : монографія. / В.С. Цимбалюк. - К. : Освіта України, 2011. - 426с.

58. Цимбалюк В. С. Інформаційне право (основи теорії і практики). [Монографія] / В.С. Цимбалюк. - К : «Освіта України», 2010. - 388 с.

59. Web-представництво Європейської організації податкових адміністрацій // Електронний ресурс – <http://www.iota-tax.org/>

60. Ярошенко Ф.О. Трансформація державної податкової служби України : монографія / Ф.О. Ярошенко. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. - 368 с.

61. Caldwell B. Media Conscience And Accountability // A Free Press: rights and responsibilities / United States Information Agency. June 24, 1997 / <http://portal.grsu.by/portal/LIBRARY/CD 1/media /freepr/ essay2.htm>.

62. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture: End of Milenium. Maiden (Ma.) Oxford: Blackwell Publ., 1998;

63. Dordick H. S., Wang G. The Information Society: A Retrospective View. Newbury Park – L., 1993.

64. Drucker P. F. The Next Information Revolution // Forbes ASAP. 1998. August 24.

65. Dziundziuk V. Possibilities and Threats Caused by the Development of Information Society // Research papers of Kaunas University of Technology “Public Policy and Administration”. - 2010. - Nr. 33. - P. 9–22.

66. Martin W. J. The Global Informational Society. Aldershot: Aslib Gower, Brookfield, Vt, USA, Gower, 1995/ Цит. по: Социум XXI века: рынок, фирма, человек в информационном обществе / Под ред. А.И. Колганова. - М., 1998. - С.32.

67. Masmoudi M. The new world information order. New York, 1983; Masuda Y. The information society as postindustrial society. Washington, DC: World Future Society, 1983.